

H.P. Blavatsky
aan de
Amerikaanse conventies

1888 – 1891

H.P. Blavatsky
aan de
Amerikaanse conventies
1888-1891

H.P. Blavatsky
aan de
Amerikaanse conventies
1888-1891

met een
Historisch perspectief
door
Kirby Van Mater

Theosophical University Press Agency
Den Haag

Oorspronkelijke titel:
H.P. Blavatsky to the American Conventions: 1888-1891
1ste druk 1979

H.P. Blavatsky
H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse conventies: 1888-1891

ISBN 978-94-91433-11-5, E-boek

1ste druk 1980
2de herziene druk 2014

Nur 720
Trefwoorden: theosofie, esoterie

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het off-line te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

© 2014 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

Inhoud

Voorwoord van G.F. Knoche	7
H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse conventies	
1 Chicago, 1888	11
2 Chicago, 1889	23
3 Chicago, 1890	35
4 Boston, 1891	43
5 Boston, 1891	53
Historisch perspectief door Kirby Van Mater	57
Index	85

Voorwoord

‘Handel zoals de goden dat doen wanneer ze geïncarneerd zijn. Voel uzelf het voertuig van de hele mensheid, de mensheid als een deel van uzelf, en handel in overeenstemming daarmee’ – inspirerende woorden die de hoeksteen vormen van een reeks brieven die H.P. Blavatsky in de laatste vier jaar van haar leven aan de Amerikaanse theosofen heeft gericht. Hoewel deze brieven buiten theosofische kringen nauwelijks bekend zijn, hebben ze niettemin een tijdloze waarde; ten eerste omdat ze van historisch belang zijn, omdat ze werden verstuurd in een periode van intense activiteit toen de Theosophical Society, begonnen door slechts een handjevol mensen in 1875, zich vanuit Amerika had uitgebreid naar Europa en Azië; en ten tweede, maar niet minder belangrijk, omdat ze van grote betekenis zijn voor de huidige cyclus: als we haar woorden lezen, krijgen we het gevoel dat ze met deze eeuw voor ogen geschreven zijn, zo krachtig beantwoorden ze aan de behoefte aan verstandig advies na de spirituele en psychische omwentelingen van de laatste tijd.

H.P. Blavatsky is de sfinx van de 19de eeuw genoemd, en is ook nu nog een raadsel. Dat ze heel wat meer was dan ze, zelfs voor haar naaste medewerkers, scheen te zijn, is duidelijk. Dit is al reden genoeg om haar geschriften met het oog van de intuïtie te bestuderen. Haar leven en werk zijn bepaald niet probleemloos verlopen; hoewel er opmerkelijke vooruitgang werd geboekt, kregen zowel HPB als de Society met ernstige crises te maken, crises die zowel van buitenaf als van binnenuit kwamen. Maar de theosofie had diep wortel geschoten in het bewustzijn van de mensheid, en laster noch verraad kon datgene vernietigen wat bestemd was om te leven.

Dit betrof een spirituele organisatie, en de impuls daartoe werd in de laatste decennia van de 19de eeuw gegeven door de leraren van H.P. Blavatsky, vrienden van de mensheid, van wie de voornaamste zorg was om in deze tijd in de wereld een levensvatbaar kanaal tot stand te bren-

gen dat duurzaam genoeg was om in de komende eeuwen te blijven voortbestaan. Hiervoor hadden ze een werktuig nodig, een assistent, die bereid en in staat was om de wijsheid-leringen van de eeuwen over te brengen in een vorm die vollediger en uitgebreider is dan duizenden jaren lang mogelijk is geweest. Daar komt nog bij dat ze iemand moesten vinden en trainen met een allesoverheersende liefde voor de misdeelden van ziel, van lichaam en van geest.

Deze brieven stellen H.P. Blavatsky in het juiste licht – als spreekbuis van haar leraren, drager van een boodschap van grote spirituele waarde: het goddelijke is inherent aan elke levensvonk in de kosmos en niet een uniek verschijnsel dat alleen voor een christus mogelijk is; de mens en de hele natuur zijn in essentie, oorsprong en bestemming één; alle entiteiten hebben daarom dezelfde mogelijkheden om te groeien en zich te ontwikkelen door middel van cyclische verandering en vernieuwing van vorm; en, wat heel belangrijk is, broederschap is universeel, en het is voor alle landen en volkeren noodzakelijk om daarnaar te leven, als de huidige beschaving haar belofte wil vervullen.

Er waren bij het schrijven van de eerste brief niet veel meer dan 12 jaar verstreken sinds 1875, en toch werden de theosofische ideeën al door schrijvers en denkers overgenomen en brachten ze een duidelijke verandering in de tijdgeest teweeg. Niettemin stond de theosofie in haar zuivere eenvoud nog ‘een zware strijd’ te wachten, en de Amerikaanse leden werden eraan herinnerd dat de Theosophical Society, met universele broederschap als eerste beginsel, was opgericht om het spirituele ontwaken van de mensheid te stimuleren en niet ‘als kweekplaats om snel occultisten te leveren’. H.P. Blavatsky en haar leraren hadden de toenemende kracht van het transcendentalisme voorzien dat, na de golf van louter fenomenalisme en de zucht naar verschijnselen, de volgende decennia zou overspoelen en een spirituele en verstandelijke opleving op gang zou brengen. Ze zagen ook de gevaren die gepaard gingen met de opmars ervan als men het ontwikkelen van paranormale vermogens, wat toen in Amerika snel opkwam, onbepakt en niet beteugeld door de hogere vermogens van de mens, zou laten voortwoekeren. Ze gaf duidelijk te kennen dat ethiek, de verheven morele waarheden van de theosofie ‘voor de mensheid nog harder nodig zijn dan de wetenschappelijke aspecten van de occulte feiten van de natuur en de mens’, omdat de

invloed van de praktische toepassing ervan doordringt tot in de diepste diepten van de ziel en in de eeuwige kern blijft voortbestaan, terwijl het ontwikkelen van alleen paranormale vermogens van voorbijgaande waarde is.

Hoe profetisch zijn haar woorden, gezien de snelle toename van astrale en paranormale vindingen die tegenwoordig bij een gretig publiek in trek zijn, wat er allemaal toe leidt dat er een schaduw van wantrouwen wordt geworpen op de ‘echte onderzoekers van de paranormale wetenschappen’, onder wie men een aantal zeer gemotiveerde en creatieve onderzoekers van de innerlijke lagen van het menselijk bewustzijn kan aantreffen. Telkens weer spoort H.P. Blavatsky haar Amerikaanse collega’s aan hun kansen te grijpen en samen te werken om het opkomend getij van paranormale gevoeligheid, dat in deze ontwikkelingsfase van de mens wordt verwacht, te helpen en richting te geven, zodat ‘het ten slotte ten goede en niet ten kwade zal uitwerken.’

Als men deze brieven, de een na de ander, leest – de laatste twee werden maar drieënhalve week voor haar dood geschreven – dan begrijpt men iets van de dringende noodzaak die de mahātma’s in de jaren 70 van de 19de eeuw voelden om deze waarheden, die de menselijke natuur op een hoger peil brengen, onder allerlei mensen opnieuw in omloop te brengen. Ze wisten dat de idealen van mededogen en van het één-zijn van alle levende wezens, tijd nodig zouden hebben om het bewustzijn van de 20ste eeuw te doordringen, voordat de vloedgolf van belangstelling voor paranormale vermogens, en de ontwikkeling ervan, de mensheid zou overweldigen. Intuïtief weten we ook waarom ze, na bijna een eeuw zoeken, H.P. Blavatsky kozen als hun vertegenwoordiger om een beweging te stichten die de heilige plicht had ‘egoïsme als basis van het menselijk leven te vervangen door altruïsme’.

Tot hun eerste selectie behoorde ook Henry S. Olcott als eerste voorzitter. Zonder zijn leidinggevende capaciteiten en zijn diep menslievende gedrevenheid om voor het dynamische genie van Helena Petrovna Blavatsky een voertuig te scheppen, zou het theosofisch werk misschien niet tot het succes hebben geleid dat er nog tijdens haar leven een bloeiende organisatie ontstond, die haar invloed kon uitstrekken tot elke hoek van de aardbol. Tot het eind van zijn leven bleef hij standvastig toegewijd aan het ‘gemeenschappelijke doel – het helpen van de mensheid’.

Toen echter in 1888 het moment was aangebroken om de Esoterische Sectie op te richten, om tegemoet te komen aan een verlangen dat onder de leden leefde en om de innerlijke kern van de Theosophical Society te versterken, wendde H.P. Blavatsky zich tot haar Amerikaanse broeder en medeoprichter, William Q. Judge.

Om deze en andere stappen op begrijpelijke manier in verband te brengen met de stroom van gebeurtenissen in haar laatste levensjaren, en ook om een achtergrond te geven voor de brieven zelf, heeft Kirby Van Mater, archivaris van de Theosophical Society (Pasadena) een 'Historisch perspectief' geschreven. Om enkele van de meest in het oog springende ervaringen uit de beginjaren van de Society te presenteren heeft hij met grote zorg documenten geselecteerd, zodat de feiten zelf kunnen getuigen van de krachtige stroom van inspiratie die via HPB het theosofisch werk bezielde.

Het was geen geringe prestatie in een door dogma's beheerste wereld juist die waarheden te verbreiden waarvoor anderen in vroeger tijden waren gestorven. Toch heeft H.P. Blavatsky dit tot stand gebracht. Sinds haar tijd hebben generaties theosofen moed geput uit de zelfopoffering en de heldenmoed van Helena Blavatsky, en hebben vrijwillig een deel van de verantwoordelijkheid der eeuwen op zich genomen, namelijk om het mentale en spirituele klimaat van het wereldbewustzijn ten goede te veranderen. Door hun loyaliteit en onderscheidingsvermogen leeft het door de adepten in 1875 begonnen werk voort; een groeiend aantal mensen is nu op zoek naar de levenschenkende waarheden die zij opnieuw hebben bekendgemaakt, en probeert een filosofie te vinden die zowel inspireert als voortdurend aanzet tot dieper nadenken.

Grace F. Knoche

15 juni 1979

Pasadena, Californië

1888

Tweede jaarlijkse conventie – 22-23 april
Amerikaanse afdeling van de Theosophical Society
Sherman House, Chicago, Illinois

Brief van H.P. Blavatsky, gedateerd 3 april,
voorgelezen door William Q. Judge, middagzitting, 22 april

Vertaling van de oorspronkelijke getypte brief in het archief
van de Theosophical Society, Pasadena

vention summoned for April 22d, I must first present my hearty congratulations and most cordial good wishes to the ^{de} assembled Delegates and good Fellows of our Society, and to yourself - the heart and ~~3~~ Soul of that Body in America. We were severally, to call it to life in 1875. Since then you have remained alone to preserve that life through good and evil report. It is to you chiefly, if not entirely, that the Theosophical Society owes its existence in 1888. Let me then thank you, ^{for it} for the first, and perhaps for the last, time, publicly, and from the bottom of my heart, which beats only for the cause you represent so well and serve so faithfully. I ask you also to remember that, on this important occasion, my voice is but the feeble echo of other more sacred voices, and the transmitter of the approval of Those whose presence is alive in more than one true Theosophical heart, and lives, as I know, preeminently in yours. May the assembled Society feel the warm greeting as earnestly as it is given, and may every Fellow present, who realises that he has deserved it, profit by the Blessings sent.

Aan William Q. Judge,

Algemeen secretaris van de Amerikaanse afdeling van
de Theosophical Society

Mijn beste broeder en medeoprichter van de Theosophical Society,

Nu ik deze brief tot je richt met het verzoek hem voor te lezen op de conventie die is bijeengeroepen op 22 april, wil ik eerst de gezamenlijke afgevaardigden en geachte leden van onze Society en jezelf – het hart en de ziel in Amerika van deze organisatie – uit het diepst van mijn hart feliciteren en mijn beste wensen aanbieden. We waren met een paar mensen toen we haar in 1875 in het leven riepen. Sindsdien ben je als enige overgebleven om dat leven in stand te houden, ongeacht de mening van anderen. Het is voornamelijk, zo niet geheel, aan jou te danken dat de Theosophical Society in 1888 nog bestaat. Laat me je daarvoor openlijk voor de eerste en misschien laatste keer bedanken, uit de grond van mijn hart, dat slechts klopt voor de zaak die je zo goed vertegenwoordigt en zo trouw dient. Ik vraag je tevens te bedenken dat bij deze belangrijke gelegenheid mijn stem slechts de zwakke echo is van andere, heiliger stemmen, en de waardering overbrengt van Hen van wie de tegenwoordigheid leeft in meer dan één waarachtig theosofisch hart, en, zoals ik weet, vooral in dat van jou. Ik hoop dat de bijeengekomen leden van de Society de hartelijke groeten even diep ervaren als ze zijn gedaan, en dat de zegen die ze vergezelt ten goede komt aan ieder hier aanwezig lid dat beseft deze te hebben verdiend.

De theosofie heeft de laatste tijd in Amerika een nieuw begin gemaakt, wat duidt op het aanbreken van een nieuwe cyclus in de zaken van de Society in het Westen. En het beleid dat je nu volgt, is uitstekend

erop berekend ruimte te scheppen voor de grootst mogelijke uitbreiding van de beweging, en een stevige basis te leggen voor een organisatie die, naast het bevorderen van broederlijke sympathie, maatschappelijke eenheid en solidariteit, ruimschoots gelegenheid laat voor individuele vrijheid en inspanning voor de gemeenschappelijke zaak – het helpen van de mensheid.

Je moet in de eerste plaats denken aan de vermeerdering van het aantal plaatselijke centra, en ieder mens moet ernaar streven zelf een centrum van activiteit te worden. Als zijn innerlijke ontwikkeling een zeker punt heeft bereikt, zal hij de mensen met wie hij in aanraking komt op natuurlijke wijze onder dezelfde invloed brengen; er zal een kern worden gevormd, waaromheen andere mensen zich zullen verzamelen, en er ontstaat een centrum waarvan kennis en spirituele invloeden uitstralen en waarop hogere invloeden worden gericht.

Maar laat niemand zich als een paus gedragen in plaats van theosofie te verkondigen, want dit zou zelfmoord zijn en is altijd fataal afgelopen. We zijn allemaal leerlingen, wat meer of wat minder gevorderd, maar niemand die tot de Theosophical Society behoort, moet zichzelf hoger aanslaan dan op zijn best een leerling-leraar: iemand die niet het recht heeft te dogmatiseren.

Sinds de Society werd opgericht, heeft de tijdgeest een duidelijke verandering ondergaan. Zij die ons opdracht gaven de Society te stichten, hebben deze nu snel rijzende golf van transcendentale invloed voorzien, die volgde op die andere golf van enkel fenomenalisme. Zelfs de spiritistische tijdschriften laten langzamerhand verschijnselen en wonderen buiten beschouwing, om ze te vervangen door filosofie. De Theosophical Society vormde de voorhoede van deze beweging; maar al zijn theosofische denkbeelden doorgedrongen in elke ontwikkeling of vorm die het spirituele ontwaken heeft aangenomen, toch moet de zuivere, onvermengde theosofie nog een zware strijd om erkenning leveren. De dagen van weleer zijn voorgoed voorbij, en er zijn heel wat theosofen die, door bittere ervaring wijs geworden, zich vast hebben voorgenomen van de Society niet langer een ‘miracle-club’* te maken. Twijfelaars

*In mei 1875 probeerde kolonel Olcott ‘onder de naam ‘Miracle-Club’ een eigen onderzoekscommissie’ te vormen om paranormale verschijnselen te bestuderen. De

hebben in alle tijden om tekenen en wonderen gevraagd, en toen deze niet werden gegeven, weigerden ze te geloven. Dat zijn niet degenen die echte theosofie ooit zullen begrijpen. Maar er zijn anderen onder ons die intuïtief beseffen dat de erkenning van zuivere theosofie – de filosofie die de dingen op rationele wijze verklaart, en geen dogma's – van essentieel belang is in de Society, omdat alleen zij het lichtbaken kan verschaffen dat nodig is om de mensheid de juiste weg te wijzen.

Dit moet nooit worden vergeten, en ook het volgende feit moet men niet over het hoofd zien. Op de dag waarop de theosofie haar heilige en belangrijke opdracht zal hebben vervuld – namelijk om een groep mensen uit alle landen, die zich richt op zuiver altruïstisch werk en niet op werk uit egoïstische motieven, in broederlijke liefde hecht te verenigen – pas op die dag zal de theosofie meer betekenen dan een broederschap in naam. Dat zal werkelijk een verbazingwekkend wonder zijn, waarop de mensheid al 18 eeuwen vergeefs heeft gewacht, en dat geen enkele organisatie tot nu toe tot stand heeft kunnen brengen.

Orthodoxie is in de theosofie noch mogelijk noch wenselijk. Door verscheidenheid van opvattingen, binnen zekere grenzen, blijft de Theosophical Society levend en gezond, ondanks de vele andere onaangename aspecten ervan. Als er niet tevens in het denken van onderzoekers van de theosofie een grote mate van onzekerheid zou bestaan, dan waren zulke gezonde verschillen niet mogelijk, en zou de Society ontaarden in een sekte, waarin een bekrompen en verstard geloof de plaats zou innemen van de levende en ademende geest van waarheid en van steeds groeiende kennis.

Nieuwe theosofische leringen zullen worden gegeven naarmate men gereed is ze te ontvangen. Maar er zal niet méér worden gegeven dan waarvan de wereld in haar huidige stadium van spiritualiteit kan gebruiken. Het hangt af van de verbreiding van de theosofie – de assimilatie van wat al is gegeven – hoeveel méér er zal worden onthuld en hoe snel.

Men moet bedenken dat de Society niet werd opgericht als kweek-

onderneming mislukte. In haar 'Scrap Book' (deel 1, blz. 27) schreef H.P. Blavatsky dat deze poging werd gedaan volgens een in die tijd ontvangen opdracht om 'te beginnen het publiek de *waarheid* over de verschijnselen en hun mediums te vertellen'. Zie *Old Diary Leaves*, deel 1, blz. 25; en ook *H.P. Blavatsky: Collected Writings*, deel 1, blz. 88-9. – Kirby Van Mater

plaats om snel occultisten te leveren – als een fabriek voor het maken van adepten. Ze was bedoeld om de stroom van materialisme en van spiritistisch fenomenalisme en dodenverering te stuiten. Ze moest leiding geven aan het spirituele ontwaken dat nu is begonnen, en niet tegemoetkomen aan verlangens naar paranormale verschijnselen, die slechts een andere vorm van materialisme zijn. Want met ‘materialisme’ wordt niet alleen een anti-filosofische ontkenning van de zuivere geest bedoeld, en bovendien materialisme in gedrag en daad – onmenselijkheid, huichelarij en bovenal egoïsme – maar ook de vruchten van ongeloof in alles, behalve in stoffelijke dingen, een ongeloof dat in de laatste eeuw enorm is toegenomen, en dat, na de ontkenning van alle vormen van bestaan behalve die in de stof, velen heeft gebracht tot een blind geloof in de *materialisatie van de geest*.

De moderne beschaving is geneigd terug te keren tot het dierlijke, tot het ontwikkelen van die eigenschappen die leiden tot succes in het leven van de mens als dier in de strijd om het dierlijke bestaan. Theosofie probeert in de mens de menselijke natuur tot ontwikkeling te brengen naast de dierlijke, en wel ten koste van het overdreven dierlijke dat het moderne leven en de materialistische leringen hebben ontwikkeld in een mate die voor de mens in dit stadium van zijn groei abnormaal is.

Niet alle mensen kunnen occultist zijn, maar ze kunnen wel allemaal theosoof zijn. Velen die nooit van de Society hebben gehoord, zijn theosoof zonder dit zelf te weten; want de essentie van theosofie is het volkomen in harmonie brengen van het goddelijke met het menselijke in de mens, het afstemmen van zijn goddelijke eigenschappen en aspiraties, en hun overwicht op de aardse of dierlijke begeerten in hem. Vriendelijkheid, de afwezigheid van alle vijandige gevoelens of egoïsme, menslievendheid, welwillendheid tegenover alle wezens, en volkomen rechtvaardigheid zowel tegenover anderen als zichzelf, zijn de belangrijkste kenmerken daarvan. Hij die theosofie onderwijst, predikt het evangelie van welwillendheid; en het omgekeerde is ook waar – hij die het evangelie van welwillendheid predikt, onderwijst theosofie.

Dit aspect van de theosofie heeft altijd de nodige en volledige erkenning gekregen in de bladzijden van *The Path*, een tijdschrift waarop de Amerikaanse afdeling met recht trots is. Het is een leraar en een kracht;

en het feit dat een tijdschrift als dit in de Verenigde Staten kan verschijnen en wordt gesteund, is een schitterende hulde aan zowel de redacteur als zijn lezers.

Amerika kan ook worden gelukgewenst met de groei van het aantal branches of loges die nu plaatsvindt. Het is een teken dat de grote Amerikaanse Republiek in zowel spiritueel als werelds opzicht gereed is voor onafhankelijkheid en zelfbestuur. De stichters van de Society willen dat elke afdeling, zodra ze krachtig genoeg is om zichzelf te besturen, zo onafhankelijk zal zijn als verenigbaar is met haar trouw aan de Society als geheel en aan de Grote Ideale Broederschap, die in haar laagste formele graad door de Theosophical Society wordt vertegenwoordigd.

Hier in Engeland ontwaakt de theosofie tot nieuw leven. De laster en dwaze verzinsels van de Society for Psychical Research hebben haar bijna verlamd, hoewel slechts voor heel korte tijd, en het voorbeeld van Amerika heeft de Engelse theosofen tot hernieuwde activiteit aangespoord. *Lucifer* blies de reveille, en het eerste resultaat was de oprichting van de 'Theosophical Publishing Society'. Deze organisatie is van groot belang. Ze heeft de zeer noodzakelijke taak op zich genomen om de hindernissen zoals vooroordeel en onwetendheid weg te nemen die voor de verspreiding van de theosofie zo'n grote belemmering vormen. Ze zal optreden als wervingsbureau voor de Society door op ruime schaal eenvoudige literatuur over het onderwerp te verspreiden onder mensen die er op een of andere manier naar willen luisteren. De reeds ontvangen correspondentie laat zien dat ze bezig is belangstelling voor het onderwerp te wekken, en bewijst dat er in elke grote stad in Engeland voldoende individuele theosofen bestaan om groepen of loges te vormen onder het charter van de Society. Maar op dit moment weten deze belangstellenden zelfs niet van elkaars bestaan, en velen van hen hebben nog nooit van de Theosophical Society gehoord. Ik ben volkomen overtuigd van het grote nut van deze nieuwe organisatie, die voor een groot deel bestaat uit leden van de Theosophical Society, en onder toezicht staat van prominente theosofen zoals jijzelf, mijn beste broeder W.Q. Judge, Mabel Collins en gravin Wachtmeister.

Ik ben er zeker van dat, als de ware aard van de theosofie wordt begrepen, aan het vooroordeel ertegen, dat nu helaas overheerst, een

einde zal komen. Theosofen zijn noodzakelijkerwijs alle bewegingen in de wereld goedgezind die zich inzetten om de omstandigheden van de mensheid te verbeteren, ongeacht of ze verstandelijk of eenvoudig praktisch werk doen. We zijn de vriend van iedereen die vecht tegen dronkenschap, tegen wreedheid tegenover dieren, tegen onrecht tegenover vrouwen, tegen corruptie in de maatschappij of de regering, hoewel we ons niet bezighouden met politiek. We zijn de vriend van hen die praktisch menslievend werk doen, die proberen de zware last van ellende die de armen verplettert, enigszins te verlichten. Maar als theosofen kunnen we ons met geen van deze grote taken in het bijzonder bezighouden. Persoonlijk kunnen we dat wel, maar als theosofen hebben we een groter, belangrijker en veel moeilijker werk te doen. Men zegt dat theosofen moeten tonen wat in hen leeft, dat 'de boom wordt gekend aan zijn vruchten'. Laten ze opvanghuizen voor de armen bouwen, zegt men, laten ze 'gaarkeukens' openen, enz., en dan zal de wereld geloven dat er wel wat in de theosofie zit. Deze beste mensen vergeten dat theosofen als zodanig arm zijn en dat de stichters zelf de armsten onder hen zijn, en dat in ieder geval één van hen, de dienstwillige schrijfster van deze regels, geen eigen bezittingen heeft, en hard moet werken voor haar dagelijks brood in de tijd die niet door haar theosofische plichten in beslag wordt genomen. Het is de taak van theosofen om hart en verstand van de mens toegankelijk te maken voor menslievendheid, rechtvaardigheid en edelmoedigheid, eigenschappen die in het bijzonder tot de mens behoren en die de mens van nature eigen zijn wanneer deze de kwaliteiten van het menszijn heeft ontwikkeld. Theosofie leert de dierlijke mens een menselijke mens te zijn; en als mensen hebben geleerd te denken en te voelen zoals werkelijke mensen moeten voelen en denken, dan handelen ze menswaardig en verrichten ze allemaal spontaan menslievende, rechtvaardige en edelmoedige daden.

En nu wat *De geheime leer* betreft, op de publicatie waarvan sommigen van u enige tijd geleden zo vriendelijk en in zulke hartelijke bewoordingen hebben aangedrongen. Ik ben heel dankbaar voor de oprecht beloofde steun en voor de manier waarop die tot uitdrukking werd gebracht. De manuscripten van de eerste drie delen zijn nu persklaar; en de publicatie ervan wordt alleen vertraagd door de moeite die

we hebben om het daarvoor benodigde geld te verzamelen. Hoewel ik het niet schreef met het oog op geld, moet ik, nu ik Adyar heb verlaten, toch in mijn eigen onderhoud voorzien, zolang ik in de wereld verblijf. Bovendien heeft de Theosophical Society voor veel doeleinden dringend geld nodig, en ik vind dat ik niet het recht heb bij *De geheime leer* net zo te handelen als ik bij *Isis ontsluierd* heb gedaan. Voor mijn eerdere werk heb ik persoonlijk in totaal niet meer ontvangen dan een paar honderd dollar, hoewel er negen oplagen van zijn verschenen. Onder deze omstandigheden probeer ik voor de uitgave van *De geheime leer* betere voorwaarden te bedingen, en nu wil men me er zo goed als niets voor geven. U moet me daarom, mijn beste broeders en medewerkers in de transatlantische landen, de vertraging vergeven, en niet mij daarvan de schuld geven maar de ongelukkige omstandigheden waarin ik verkeer.

Ik zou Amerika graag weer bezoeken, en doe dat misschien ooit nog eens, als mijn gezondheid dat toelaat. Men heeft mij dringend gevraagd me te vestigen in uw grote land dat me om zijn edele vrijheid zo lief is. Kolonel Olcott dringt op zijn beurt krachtig erop aan dat ik terugkeer naar India, waar hij bijna alleen de grote en zware strijd voert voor de zaak van de waarheid; maar ik voel dat mijn plicht op dit moment in Engeland en bij de westerse theosofen ligt, waar op dit moment de hardste strijd tegen vooroordeel en onwetendheid moet worden gestreden. Maar of ik nu in Engeland of in India ben, een groot deel van mijn hart en veel van mijn verwachtingen voor de theosofie liggen bij u in de Verenigde Staten, waar de Theosophical Society werd opgericht en van welk land ik met trots staatsburger ben. Maar u moet bedenken dat, hoewel er plaatselijke branches van de Theosophical Society moeten zijn, er geen plaatselijke theosofen kunnen zijn; en zoals ieder van u tot de Society behoort, zo behoort ik tot u allemaal.

Ik zal het aan mijn beste vriend en collega, kolonel Olcott, overlaten u alles te vertellen over de stand van zaken in India, waar, naar ik hoor, alles er gunstig uitziet, want ik twijfel er niet aan dat ook hij zijn beste wensen en felicitaties aan uw conventie heeft gestuurd.

Aanvaard intussen, mijn verre en beste broeder, de meest hartelijke en oprechte wensen voor het welzijn van je ondernemingen en van jezelf persoonlijk; en verzeker al je medewerkers, als je mijn broederlijke groe-

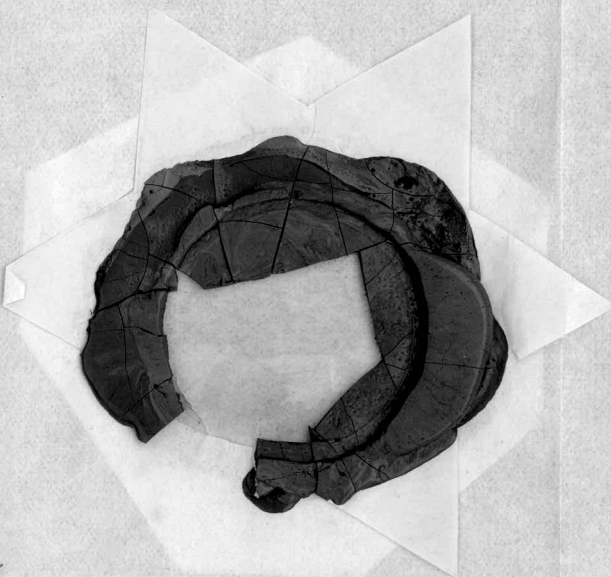
I shall leave my dear Friend and Colleague, Colonel Olcott, to tell you all about the condition of affairs in India, where everything looks favourable, as I am informed, for I have no doubt that he also will have sent his good wishes and congratulations to your Convention.

Meanwhile, my faraway and dear Brother, accept the warmest and sincerest wishes for the welfare of your Societies and of yourself personally; and while conveying to all your Colleagues the expression of my fraternal regards, assure them that, at the moment when you will be reading to them the present lines, I shall - if alive - be in Spirit, Soul and Thought amidst you all.

*Yours ever, in the truth of the Great Cause
we are all working for —*

H. P. Blavatsky

11/ a unassessable value.

ten overbrengt, dat ik op het moment dat je deze regels voorleest – als ik nog in leven ben – in geest, ziel en gedachte bij u allemaal zal zijn.

Altijd strijdend voor de waarheid van de GROTE ZAAK
waarvoor we allemaal werken,
Met vriendelijke groeten,

H.P. Blavatsky

Londen, 3 april 1888
17 Lansdowne Road

1889

Derde jaarlijkse conventie – 28-29 april
Amerikaanse afdeling van de Theosophical Society
Palmer House, Chicago, Illinois

Brief van H.P. Blavatsky, gedateerd 7 april,
voorgelezen door William Q. Judge, ochtendzitting, 28 april

Vertaling op basis van het gedrukte *Report of Proceedings*, blz. 14-20

17 Lansdowne Road, Holland Park, Londen, W.

7 april 1889

Vrienden en broedertheosofen:

U bent nu opnieuw in conventie bijeen, en weer zend ik u mijn allerhartelijkste groeten en de wens dat deze conventie een nog groter succes zal blijken dan de vorige.

Het is nu het 14de jaar sinds de Theosophical Society door ons in New York werd opgericht, en de Society is met standvastige volharding en ontembare kracht blijven groeien onder moeilijke omstandigheden, in voor- en tegenspoed. En nu zijn we het laatste jaar van onze tweede zevenjarige periode ingegaan, en het is op zijn plaats en goed dat we allemaal de positie nog eens overzien die we hebben bereikt.

In India worden, door de inspanningen van kol. Olcott, voortdurend branches gevormd, en overal waar de voorzitter lezingen houdt of een bezoek brengt, wordt ongetwijfeld een nieuw centrum van belangstellenden gevormd. Zijn bezoeken zijn, door de geest die hem bezielt, als een regenbui voor dorstige, door de zon verschroeide grond; bloemen en planten komen in overvloed op, en de zaden voor een gezonde vegetatie worden uitgestrooid. Hij brengt nu een bezoek aan Japan, waarheen hij door een sterke en invloedrijke afvaardiging was uitgenodigd om lezingen te houden over theosofie en boeddhisme, onder een volk dat volslagen bezeten is van het idee om zich de westerse beschaving eigen te maken; en dat gelooft dit alleen te kunnen bereiken door de fatale aanvaarding van het christendom als nationale religie. Ja! dat zijn eigen natuurlijke nationale religie verwaarloost ter wille van een parasitair gezwel – en van de westerse beschaving met haar twijfelachtige zegeningen!

Het jonge Japan is werkelijk als de verwaande Grieken bij Troje: 'We gaan er prat op veel beter dan onze voorvaderen te zijn.'

Tot mijn spijt heb ik gehoord dat kol. Olcott, hoewel hij na zijn bezoek aan Japan overwoog om Amerika te bezoeken en er een lezingentournee te houden, door onvermijdelijke omstandigheden daarvan moest afzien.

Hier in Engeland zijn we hard aan het werk; we zijn op moeilijkheden gestuit en zijn ze te boven gekomen, maar bij elke stap die wordt gezet schijnen andere op te duiken, zoals de hydrakoppen uit de werken van Hercules. Maar een vaste wil en onwrikbare toewijding aan onze grote theosofische zaak moeten en zullen elk obstakel uit de weg ruimen totdat de vloed van waarheid buiten zijn oevers treedt en in zijn voortgaande stroom alle moeilijkheden wegvaagt. Ik hoop dat karma die dag zal bespoedigen.

Maar u in Amerika – uw karma als natie heeft u de theosofie gebracht. Het leven van de ziel, de psychische kant van de natuur, is voor velen van u bereikbaar. Een altruïstisch leven is niet zozeer een verheven ideaal als wel een praktische zaak. Zo is theosofie van nature welkom in hart en geest van velen, en vindt weerklank zodra ze het oor bereikt van hen die bereid zijn te luisteren. Een deel van uw werk is dus om de vrijheidstoorts van de ziel van de waarheid hoog te houden, zodat alle mensen haar kunnen zien en met dit licht hun voordeel kunnen doen.

Daarom heeft de mensheid de theosofische ethiek nog meer nodig dan de wetenschappelijke aspecten van de occulte feiten van de natuur en van de mens.

Onder de voor de theosofie gunstige omstandigheden zoals die in Amerika bestaan, is het niet meer dan natuurlijk dat haar Society snel groeit en dat de ene branch na de andere ontstaat. Maar met de sterke groei van de organisatie voor de verbreiding van de theosofie moeten we de noodzaak van consolidatie niet vergeten. De Society moet evenwichtig en niet te snel groeien, om niet, zoals sommige kinderen, uit haar krachten te groeien en een periode van moeilijkheden en gevaren tegemoet te gaan waarin de natuurlijke ontwikkeling wordt tegengehouden om te voorkomen dat het organisme het slachtoffer daarvan wordt. Dit is een heel wezenlijk feit in de groei van een mens, en we moeten er nauwlettend op toezien dat het 'grotere kind' – de Theosophical Society

– niet om dezelfde reden moet lijden. Al eerder werd de ontwikkeling gestuit in verband met de paranormale verschijnselen, en er kan opnieuw een tijd komen dat de morele en ethische fundamenteën van de Society op soortgelijke manier worden weggeslagen. Wat men kan doen om dit te voorkomen is dat ieder lid van de Society de theosofie tot een wezenlijke kracht in zijn leven maakt – in praktijk brengt, haar beginselen onlosmakelijk verankert in zijn leven – kortom zich de theosofie eigenmaakt en de Theosophical Society behandelt alsof het om hemzelf gaat. Hierop volgt onmiddellijk de noodzaak van eensgezindheid onder de leden van de Society; het ontwikkelen van een zodanig gevoel van vereenzelviging met ieder van onze broeders, dat een aanval op één een aanval op allemaal betekent. Als we op die manier tot een geheel zijn verenigd in een geest van broederschap en liefde, zullen we, anders dan Archimedes, geen hefboom of steunpunt nodig hebben, maar wél de wereld in beweging brengen.

We hebben al onze kracht nodig om de moeilijkheden en gevaren die ons omringen het hoofd te bieden. We moeten vijanden bestrijden die van buiten komen in de vorm van materialisme, vooroordeel en halsstarrigheid; vijanden in de vorm van vaste gebruiken en religieuze tradities; vijanden te talrijk om op te noemen, die komen in drommen bijna even dicht als de zandwolken, opgejaagd door de verzengende Sirocco in de woestijn. Hebben we onze kracht niet nodig tegen deze vijanden? Maar toch zijn er nog verraderlijker vijanden die ‘onze naam ijdel gebruiken’, theosofie tot een aanfluiting maken en de Theosophical Society tot mikpunt van vuilspuiterij. Ze belasteren theosofen en de theosofie, en misbruiken ethische beginselen als dekmantel voor hun eigen egoïstische doeleinden. En dan, alsof dit niet genoeg was, zijn er nog de ergste vijanden van alle – die uit eigen kring – theosofen die zowel de Society als zichzelf ontrouw zijn. We zijn dus werkelijk omringd door vijanden. Voor en rondom ons ligt de ‘Vallei van de dood’, en om te overwinnen moeten we op de vijand afstormen, recht op zijn geschut af. Op het aardse gebied kan men de cavalerie – mannen en paarden – trainen om bijna als één man in de aanval te gaan; moeten wij dan niet de strijd van de ziel uitvechten en winnen, strijden in de geest van het hoger zelf om ons goddelijk erfdeel te veroveren?

Laten we even terugkijken naar de gebeurtenissen die nu achter ons

liggen. We moesten, zoals eerder gezegd, ons staande houden tegenover de spiritisten, in naam van de waarheid en de spirituele wetenschap. Niet tegenover de onderzoekers van de echte occulte kennis, ook niet tegenover de verlichte spiritisten; maar tegenover de lagere rangen van verschijnselenzoekers – de blinde vereerders van de bedrieglijke geestverschijningen van de doden. Hen hebben we bestreden ter wille van de waarheid, en ook ter wille van de wereld die ze misleidden. Ik herhaal nogmaals: er werd nooit ‘strijd’ gevoerd tegen de echte onderzoekers van de paranormale wetenschappen. Prof. Coues heeft vorig jaar in zijn toespraak voor de Western Society for Psychical Research veel gedaan om ons werkelijke standpunt duidelijk te maken. In duidelijke taal heeft hij het werkelijke belang van paranormaal onderzoek uiteengezet, en hij heeft uitstekend werk gedaan door ook de nadruk te leggen op de daaraan verbonden moeilijkheden, gevaren en bovenal verantwoordelijkheden. Niet alleen bestaat er, zoals hij aantoonde, overeenkomst tussen zulke activiteiten en het maken van gevaarlijke explosieven – vooral in ondeskundige handen – maar de experimenten worden, zoals de professor terecht opmerkte, gedaan op, met, en door een menselijke ziel. Zonder de zorgvuldige voorbereiding van een lange en speciale studie riskeert de experimentator niet alleen de ziel van het medium maar ook die van zichzelf. De tegenwoordige experimenten met hypnose en mesmerisme zijn experimenten in onbewuste, zo niet bewuste, zwarte magie. De weg die naar dit soort vernietiging leidt is breed en kan maar al te gemakkelijk worden gevonden; en maar al te veel mensen volgen hem onwetend naar hun eigen ondergang. Daartegen bestaat in feite maar één remedie. Dat is de studie die ik al eerder heb genoemd. Het klinkt heel eenvoudig, maar is bijzonder moeilijk; want die remedie is ALTRUIÏSME. En dat is de basisgedachte van de theosofie en het middel tegen alle kwalen; dit is wat de werkelijke stichters van de Theosophical Society propageren als haar eerste doelstelling – UNIVERSELE BROEDERSCHAP.

Daarom moet de Theosophical Society, zelfs al zou ze slechts in naam een vereniging van altruïsten zijn, iedereen bestrijden die onder haar dekmantel magische vermogens probeert te verwerven om die te gebruiken voor zijn eigen egoïstische doeleinden en ten nadele van anderen. Velen hebben zich alleen uit nieuwsgierigheid bij onze Society aangesloten. Wat ze zochten waren paranormale verschijnselen, en ze

waren niet bereid ook maar één jota van hun eigen genoegens en gewoonten op te geven om die te verkrijgen. Deze mensen vertrokken al heel gauw met lege handen. De Theosophical Society is nooit een school geweest voor allerlei magische rituelen en zal dat ook nooit worden. Maar er bestaan tientallen kleine occulte verenigingen die vlot en oppervlakkig praten over magie, occultisme, rozenkruisers, adepten, enz. Deze beweren veel, zelfs dat ze de sleutel tot het heelal verschaffen, maar leiden mensen ten slotte naar een blinde muur, in plaats van naar de ‘deur tot de mysteriën’. Dit zijn enkele van onze meest verraderlijke vijanden. Onder de dekmantel van de filosofie van de wijsheid-religie slagen ze erin een mystiek jargon samen te stellen dat een tijdlang indruk maakt en hen in staat stelt, met behulp van een beetje helderziendheid, mystiek aangelegde maar onwetende aspiranten naar het occulte van hun geld af te helpen, en hen als schapen in bijna elke richting te leiden. Getuige de nu beruchte H.B. of L. en de nu befaamde G.N.K.R.* Maar wee degenen die een edele filosofie proberen om te zetten in een broei-nest van walgelijke immoraliteit, begeerte naar persoonlijke macht en winstbejag onder de dekmantel van theosofie. Karma achterhaalt hen wanneer dat het minst wordt verwacht. Maar kan onze Society werkloos toezien en gerespecteerd blijven als haar leden niet bereid zijn, althans in de toekomst, als één man stand te houden, en af te rekenen met de laster tegen henzelf als theosoof en met verachtelijke karikaturen van hun hoogste idealen zoals deze twee huichelachtige organisaties ervan hebben gemaakt?

Willen we echter in staat zijn deze inspanning voor onze gemeenschappelijke zaak tot stand te brengen, dan moeten we alle persoonlijke meningsverschillen van ons afzetten. Er zijn heel wat energieke leden van de Theosophical Society die willen werken en hard willen werken. Maar de prijs voor hun hulp is dat al het werk op hun manier moet wor-

*‘H.B. of L.’ is een afkorting van ‘Hermetic Brotherhood of Luxor’, een pseudo ‘esoterische’ vereniging die ongeveer in 1884 in Engeland ontstond en zich later tot Amerika uitbreidde. ‘G.N.K.R.’, d.w.z. ‘Genii of Nations, Knowledge(s), and Religion(s)’, was ook zo’n zwendelorganisatie, waarvan het bedrog in februari 1889 in Boston en New York door de kranten werd ontmaskerd. Zie ‘The astral plague and looking-glass’ van G.R.S. Mead, *Lucifer*, september 1889, blz. 54-64; en *The Path*, augustus 1889, blz. 150-2. – K.V.M.

den gedaan en niet op die van een ander. En als dat niet gebeurt vervallen ze tot apathie, of verlaten de Society, en verklaren luidkeels dat zij de enige echte theosofen zijn. Of ze proberen, als ze blijven, aan hun eigen manier van werken voorrang te geven ten koste van alle andere serieuze werkers. Dit is een feit, maar het is geen theosofie. Dit kan alleen maar erop uitlopen dat de groei van de Society al snel leidt tot een splitsing in verschillende sekten, evenveel als er leiders zijn, wat even dwaas en hopeloos is als de ruim 350 christelijke sekten die nu alleen al in Engeland bestaan. Is dit voor de Theosophical Society een aantrekkelijk vooruitzicht? Is deze 'afgescheidenheid' in overeenstemming met het eendrachtige altruïsme van universele broederschap? Is dit de leer van onze edele MEESTERS? Broeders en zusters in Amerika, het is aan u te beslissen of het zal worden waargemaakt of niet. U werkt en u werkt hard. Maar om voor onze grote zaak op de juiste manier te werken, is het nodig alle persoonlijke meningsverschillen over de manier van werken te vergeten. Laat ieder van ons op zijn eigen manier werken en niet proberen zijn opvatting over de werkwijze aan anderen op te dringen. Vergeet niet hoe Paulus de ingewijde zijn correspondenten heeft gewaarschuwd tegen de sektarische houding die men in de vroegchristelijke kerk aannam: — 'Ik hoor bij Paulus, en ik bij Apollos', en laten we ons voordeel doen met die waarschuwing. Theosofie is in essentie onsektarisch, en door ervoor te werken krijgt men toegang tot het innerlijke leven. Maar alleen de mens zelf in de hoogste en meest waarachtige geest van broederschap kan het innerlijke leven binnengaan, en elke andere poging om het binnen te gaan zal vergeefs zijn of zal hem op de drempel verzengen.

Maar karma zal al onze meningsverschillen verzoenen. Er zal strikt rekening worden gehouden met ons feitelijke werk, en het 'loon' dat is verdiend zal op ons credit worden bijgeschreven. Maar even strikt wordt rekening gehouden met het werk dat iemand, door toe te geven aan persoonlijke wrok, anderen heeft verhinderd te doen. Dacht u dat het een kleinigheid is de kracht van de Theosophical Society, zoals die is vertegenwoordigd in de persoon van één van haar leiders, te verhinderen de haar opgelegde taak te vervullen? Even zeker als er achter de Society een karmische kracht staat, zal die kracht rekenschap vragen voor elke belemmering ervan, en onbezonnen en onwetend is degene die zijn nie-

tige zelf plaatst tegenover die kracht wanneer ze de haar opgelegde taak vervult.

Dus, EENHEID IS KRACHT; en er is alle reden om persoonlijke meningsverschillen te laten rusten en verenigd te werken voor onze grote zaak.

Wat hebben we het afgelopen jaar gedaan? In opdracht van en geholpen door de voorzitter-stichter, kol. Olcott, hebben we hier de Engelse afdeling van de Theosophical Society georganiseerd. En in plaats van één loge, zijn er kleinere plaatselijke branches gevormd, die daardoor meer kunnen doen en gemakkelijker kunnen bijeenkomen. Wat in India is verricht, heeft u waarschijnlijk al gehoord. En u heeft gehoord of weet wat er in uw eigen afdeling tot stand is gebracht en hoe die in kracht is toegenomen.

Wat onze middelen tot verbreiding van kennis betreft, we hebben in het Westen *Lucifer*, *The Path* en de T.P.S.-brochures. Al deze hebben ons met talrijke personen in aanraking gebracht die we anders niet zouden hebben gekend. Ze zijn dus allemaal nodig voor de zaak, evenals de poging om met hulp van de nieuwsmedia het denken van de mensen te beïnvloeden. Het spijt me te moeten zeggen dat verschillende medewerkers van *Lucifer* het tijdschrift en ook de Society nu in de steek hebben gelaten om precies zulke persoonlijke meningsverschillen als eerder bedoeld, en nu niet alleen mij vijandig gezind zijn, maar ook het denkstelsel dat de Theosophical Society verkondigt.

Op grond van persoonlijke gevoelens tegen kol. Olcott heeft ook *Le Lotus* – het Franse tijdschrift – zich van de theosofie losgemaakt; maar we hebben zojuist *La Revue Théosophique* opgericht om het in Parijs te vervangen. Het wordt door mij geredigeerd, en beheerd of geleid door gravin d'Adhémar, een Amerikaanse dame, bemind en gerespecteerd door iedereen die haar kent en een vriendin van onze broeder, dr. Buck.

Zoals velen van u weten, hebben we de 'Esoterische Sectie' gevormd. De leden daarvan hebben zich onder andere verbonden om onder mijn leiding voor de theosofie te werken. Hiermee hebben we vooral geprobeerd enige solidariteit te waarborgen in ons gemeenschappelijk werk: het vormen van een sterke kern van verzet tegen pogingen van buitenaf om ons schade te berokkenen, tegen vooroordeel tegen de Theosophical Society en mij persoonlijk. Hierdoor kan veel worden gedaan om de schade teniet te doen die in het verleden aan het werk van de Society is

toegebracht en om het werk in de toekomst enorm te bevorderen.

Ik ben echter bereid de naam ervan te veranderen. De schandalen in Boston hebben de term 'esoterisch' volkomen in diskrediet gebracht; maar dat is een zaak die later kan worden overwogen.

Zoals ik al zei, onze belangrijkste vijanden zijn dus het algemeen heersende vooroordeel en de grove halsstarrigheid van een materialistische wereld; de sterke 'persoonlijkheid' van enkele van onze eigen leden; het verkeerd voorstellen van onze doeleinden en onze naam door op geld beluste charlatans; en bovenal, het weglopen van eens toegewijde vrienden die nu onze bitterste vijanden zijn geworden.

De woorden die in de evangeliën aan Jezus worden toegeschreven, zijn werkelijk wijs. We zaaien ons zaad en een deel valt langs de kant van de weg en wordt niet opgemerkt; een deel valt op steenachtige bodem waar het snel opschiet in een vlaag van emotioneel enthousiasme, om kort daarna, omdat het geen wortels heeft, te sterven en te 'verdorren'. In andere gevallen zijn het de 'doornen' en begeerten van een materiële wereld die een overvloedige groei van vruchten verstikken, en het sterft als het tegenover de 'zorgen van de wereld en de bedrieglijkheid van rijkdom' komt te staan. Want helaas, het zijn slechts weinigen in wie het zaad van de theosofie goede bodem vindt en honderdvoudig vrucht voortbrengt.

Maar onze eenheid is onze kracht, en zal dat altijd blijven als we ons ideaal van universele broederschap handhaven. Het oude 'In hoc signo vinces' [In dit teken zul je overwinnen] moet ons wachtwoord zijn, want onder haar heilige leiding zullen we zegevieren.

En nu een laatste woord als afscheid. Mijn woorden kunnen en zullen voorbijgaan en worden vergeten, maar bepaalde zinnen uit brieven geschreven door de meesters zullen nooit verloren gaan, want ze zijn de belichaming van de hoogste praktische theosofie. Ik wil ze voor u vertalen:

' * * * Laat niet de vruchten van goed karma uw motief zijn; want, omdat uw karma, goed of slecht, één is en de hele mensheid gezamenlijk toebehoort, kan u niets goeds of slechts overkomen dat niet met vele anderen wordt gedeeld. Vandaar dat uw motief, als dat egoïstisch is, slechts een tweeledige uitwerking kan hebben, goed en slecht, en óf uw

goede daad teniet doet óf die omzet in het voordeel van een ander.’ * *
‘Er is geen geluk voor iemand die altijd aan het eigen zelf denkt en alle andere zelve vergeet.’

‘Het heelal kreunt onder het gewicht van dat soort handelen (karma), en geen ander dan zelfopofferend karma kan dit verlichten. * Hoeveel van u hebben de mensheid geholpen om zelfs haar kleinste last te dragen, dat u uzelf als theosofen beschouwt. O, mensen van het Westen, die de rol zouden willen spelen van redders van de mensheid vóór ze zelfs het leven van een mug sparen die hen met zijn steek bedreigt! Zou u willen delen in de goddelijke wijsheid of ware theosofen willen zijn? Handel dan zoals de goden dat doen wanneer ze geïncarneerd zijn. Voel uzelf het voertuig van de hele mensheid, de mensheid als een deel van uzelf en handel in overeenstemming daarmee. * * * * *

Dit zijn gulden woorden; hopelijk neemt u ze in u op! Dat is de hoop van iemand die zich in alle oprechtheid de toegewijde zuster *en dienaress* noemt van elke echte volgeling van de meesters van de theosofie.

Met broederlijke groeten,

H.P. Blavatsky

1890

Vierde jaarlijkse conventie, 27-28 april
Amerikaanse afdeling van de Theosophical Society
Palmer House, Chicago, Illinois

Boodschap uit naam van H.P. Blavatsky, overgebracht door Bertram
Keightley, middagzitting, 27 april

Vertaald uit *Report of Proceedings*, blz. 27-30

Kort na afloop ontving William Q. Judge het volgende telegram:

Londen, 26 april, 1890

Judge, algemeen secretaris

Groeten aan conventie. Te ziek om persoonlijk te schrijven.

H.P. Blavatsky

Boodschap van H.P. Blavatsky, overgebracht door Bertram Keightley

Mij werd door H.P. Blavatsky gevraagd u, zo goed als ik me dat kan herinneren, te vertellen wat ze wilde dat ik namens haar aan de conventie zou zeggen, omdat ze te ziek is om haar gebruikelijke brief te schrijven om haar groeten aan u over te brengen.

Broedertheosofen en medewerkers:

De nieuwe cyclus die voor de theosofie is aangebroken begint reeds vruchten afwerpen. De vooruitgang van de beweging in het afgelopen jaar is duidelijker dan ooit tevoren, en hoewel bemoedigend, is ze toch ook een waarschuwing dat de oogsttijd snel nadert, gevolgd door de winter met zijn buien en stormen. Dus hoewel ik u allemaal gelukwens, mijn serieuze en actieve medewerkers aan onze edele zaak, en vooral mijn beste collega, W.Q. Judge, moet ik u toch aansporen uw inspanningen eerder op te voeren dan te laten verslappen.

Als we op het afgelopen jaar terugkijken, wat is er dan veel tot stand gebracht door de kracht van eensgezindheid en onzelfzuchtige toewijding aan het werk. Van 1888-89 werden er in Amerika slechts zes nieuwe branches gevormd; terwijl er in het afgelopen jaar 15 branches zijn toegevoegd, en het ledental van de Society is naar verhouding nog sneller toegenomen. Maar nog belangrijker is de merkbaar andere instelling van de leden ten opzichte van de Society en het werk, waarvan de tekenen niet ontbreken. De afgelopen 12 maanden getuigen van meer echt theosofisch werk, het streven anderen te helpen, dan enig voorafgaand jaar in de geschiedenis van de Society in het Westen. Er zijn zichtbare teke-

nen, die echter slechts geleidelijk aan de dag komen, dat haar leden eindelijk uit hun apathie beginnen te ontwaken en zich serieus inzetten om het eerste beginsel van waarachtige theosofie – UNIVERSELE BROEDERSCHAP – *in praktijk te brengen*. Langzamerhand worden ze zich bewust van de plicht anderen te helpen zoals ze zelf zijn geholpen, door kennis van de levenschenkende waarheden van de theosofie binnen het bereik van iedereen te brengen. Het systeem om brochures over de post te verzenden ontvangt meer steun, meer werkers bieden vrijwillig hun hulp aan, en er komt geld binnen om het werk doeltreffender en met meer bezieling voort te zetten. De branches aan de kust van de Grote Oceaan gaven het voorbeeld door deze taak als branchewerk op systematische en georganiseerde wijze op zich te nemen, en het hoge peil en de oprechtheid van de werkers daar verdient alle lof. Ook de vele trouwe en serieuze leden in Amerika die zo prachtig en royaal hebben gereageerd op mijn verzoek om steun tot voortzetting van de publicatie van *Lucifer* verdienen mijn volle dankbaarheid. Van ganser harte dank ik hen allemaal persoonlijk, en in toekomstige nummers van het tijdschrift zal men de vruchten van hun inspanning zien.

Engeland is het afgelopen jaar getuige geweest van snelle groei en een grote uitbreiding van de Society en het werk. Onze zaak heeft er twee edele en toegewijde aanhangers bij gekregen, van wie de namen al vele jaren bekendheid genieten in verband met alle pogingen de lijdende mensheid werkelijke hulp te bieden – Annie Besant en Herbert Burrows. In hen heeft onze beweging in het Westen bekwame vertolkers gevonden, zowel met de pen als met het woord. Ze voorzien tot op zekere hoogte in de lang en pijnlijk gevoelde behoefte aan sprekers die theosofie aan een groot publiek in het juiste licht kunnen plaatsen, en ik ben Annie Besant persoonlijk veel dank verschuldigd voor haar onschatbare hulp en medewerking bij de redactie van *Lucifer*.

Er zijn hier in de afgelopen 12 maanden nieuwe branches gevormd, en een groot aantal leden heeft onze gelederen versterkt; terwijl de groei van de algemene belangstelling voor theosofie blijkt uit de veranderde toon van de kranten en de talrijke brieven en artikelen over het onderwerp theosofie. De belangstelling in Londen is zo toegenomen dat we genoodzaakt zijn aan het Hoofdkwartier, waarheen we in augustus verhuizen, een grote vergaderzaal te bouwen voor de wekelijkse bijeen-

komsten van de Blavatsky Lodge, omdat ons oude huis veel te klein is om plaats te bieden aan het aantal belangstellenden dat de bijeenkomsten bijwoont.

Het langdurige verblijf van kol. Olcott in Engeland is voor ons werk een grote steun geweest. Zijn lezingen door heel Engeland en Ierland hebben geleid tot de vorming van verschillende nieuwe branches, en zijn voorbeeld en invloed hebben alom veel goed gedaan. Zijn aanwezigheid heeft mijzelf veel vreugde en voldoening gegeven, en er was in elk onderdeel van ons werk een grotere kracht voelbaar toen de ‘twee stichters’ weer zij aan zij stonden. Ik betreurde het zeer dat hij naar India vertrok zonder zijn beloofde bezoek aan Amerika te brengen; maar de Society in het Oosten heeft zijn aanwezigheid het meest nodig, en de dood van Powell maakte zijn onmiddellijke terugkeer noodzakelijk. Hoewel ik Powell niet persoonlijk ken, kan ik niet anders dan mijn diep gevoelde dankbare hulde aan zijn nagedachtenis brengen voor het prachtige werk dat hij voor de Society heeft gedaan, en voor zijn edelmoedige en volledige zelfopoffering in dienst van de mensheid. Kol. Olcott werd op zijn terugreis naar India vergezeld door twee leden van onze staf van werkers hier, Bowles Daly en E.D. Fawcett. Ik denk dat ze in Adyar voor mijn geliefde collega, onze voorzitter-stichter, van grote waarde zullen zijn.

Een belangrijk deel van deze resultaten is het gevolg van de toegenomen kracht en vooral van de versterkte geest van solidariteit, die door de vorming van de Esoterische Sectie in de TS is gevloeid. Tot de leden van die Sectie zeg ik: Zie en besef welke grote resultaten kunnen worden bereikt door hen die het echt menen en zich onzelfzuchtig verenigen om voor de mensheid te werken. Laten de resultaten van dit jaar u duidelijk maken – als onmiskenbare tekenen – hoe zwaar de verantwoordelijkheid is die op u rust, niet alleen tegenover de Society maar tegenover de hele mensheid. Verslap daarom geen moment in uw krachtsinspanning; sluit u dagelijks nauwer aaneen, schouder aan schouder; houd gezamenlijk stand als één man, wat er ook gebeurt, mooi weer of storm, en de overwinning van de zaak waaraan u zich heeft verbonden, is zeker. Door dit te proberen, in harmonie met uw hoger zelf, moeten en zullen uw inspanningen goede vruchten dragen voor de Society, voor uzelf en voor de mensheid. De komende jaren zullen een gestage, gezonde groei te zien

geven, een krachtige, eensgezinde organisatie, een duurzaam, betrouwbaar en doeltreffend werktuig, dat door de meesters kan worden gebruikt. Eenmaal in werkelijke saamhorigheid verenigd, in de ware geest van universele broederschap, kan geen macht u omver werpen, kan geen hindernis uw vooruitgang stuiten, kan geen belemmering de opmars van theosofie in de komende eeuw tegenhouden.

Maar genoeg over het verleden. Laat de bemoediging die we putten uit een overzicht van de behaalde resultaten in het afgelopen jaar, een aansporing zijn tot grotere inspanning en een nog krachtiger poging. Laat iedereen daardoor ontdekken dat er achter de Society een macht staat die ons de kracht geeft die we nodig hebben, die ons in staat stelt de wereld in beweging te brengen, als we ons maar VERENIGEN en als één geest, één hart, WERKEN. De meesters verlangen slechts dat ieder *zijn best* doet en bovenal dat ieder daadwerkelijk ernaar streeft zich één te voelen met zijn collega's. Een blinde overeenstemming over intellectuele vraagstukken, of een onmogelijke eenstemmigheid in alle onderdelen van het werk zijn niet nodig; maar wél een echte, oprechte, ernstige toewijding aan onze zaak, die iedereen ertoe zal brengen zijn broeder zoveel mogelijk te helpen voor die zaak te *werken*, ongeacht of we het eens zijn of niet over de juiste methode om dat werk uit te voeren. De enige die volkomen ongelijk heeft met zijn methode is degene die *niets doet*; in een grootmoedige geest van kameraadschap moeten allen met ieder en moet ieder met allen samenwerken aan de taak om iedere man en vrouw in het land vertrouwd te maken met theosofie.

Laten we vooruitkijken, niet terugblikken. Hoe staat het met het komende jaar? Eerst een woord van waarschuwing. Naarmate de voorbereiding voor de nieuwe cyclus vordert, naarmate de voorlopers van het nieuwe onderras op het Amerikaanse vasteland verschijnen, beginnen de latente paranormale en occulte krachten in de mens te ontkiemen en te groeien. Vandaar de snelle groei van zulke bewegingen als Christian Science, mind cure, metafysische genezing, gebedsgenezing, enz. Al deze bewegingen vertegenwoordigen niets anders dan verschillende stadia in het gebruik van deze groeiende vermogens – die nog niet worden begrepen en daardoor maar al te vaak in onwetendheid worden misbruikt. Begrijp eens en voor altijd dat er in *geen* van deze manifestaties iets 'spiritueels' of 'goddelijks' is. De erdoor teweeggebrachte genezin-

gen zijn gewoon te danken aan het onbewuste gebruik van occulte kracht op de *lagere* gebieden van de natuur – gewoonlijk van prāṇa of levensstromen. De tegenstrijdige theorieën van al deze scholen berusten op verkeerd begrepen en verkeerd toegepaste metafysica, vaak op dwaze en belachelijke redeneringen die in strijd zijn met de logica. Maar het kenmerk dat de meeste gemeen hebben, een kenmerk dat in de nabije toekomst het grootste gevaar inhoudt, is het volgende. In bijna alle gevallen houden de leringen van deze scholen in dat men ertoe wordt gebracht het genezingsproces te beschouwen als iets wat op de geest van de patiënt wordt toegepast. Hier ligt het gevaar, want al deze processen – hoe slim ook in woorden verpakt en achter valse neuzen verborgen – komen eenvoudig neer op psychische beïnvloeding van de patiënt. Met andere woorden, telkens als de genezer – bewust of onbewust – ingrijpt in het vrije denken van de patiënt, is dit zwarte magie. Deze zogenaamde genezingswetenschappen worden nu al gebruikt om er geld mee te verdienen. Binnenkort komt een of andere sluwe figuur erachter dat met hetzelfde proces het denken van anderen in vele richtingen kan worden beïnvloed, en als de voormalig ‘genezer’ eenmaal het egoïstische motief van persoonlijk voordeel en geld verdienen heeft laten binnensluipen, kan dit hem ongemerkt ertoe aanzetten zijn macht te gebruiken om rijkdom te verwerven of iets anders waarnaar hij verlangt.

Dit is een van de gevaren van de nieuwe cyclus, enorm verergerd door concurrentiedruk en de strijd om het bestaan. Gelukkig zijn er ook nieuwe tendensen actief om egoïsme als basis van het menselijk leven te vervangen door altruïsme. De ‘Nationalist Movement’ is een toepassing van theosofie.* Maar ieder van u moet bedenken dat al is dit nati-

*In januari 1888 publiceerde Edward Bellamy *Looking Backward, 2000-1887*, dat een nieuwe orde voor ogen had, gebaseerd op menselijke broederschap en de gelijkwaardigheid van alle mensen, zowel economisch als maatschappelijk. Het gevolg daarvan was dat er eerst in Boston, Mass., en later in het hele land, nationalistische clubs werden georganiseerd. Deze clubs hadden de steun van theosofen, die in de ‘Nationalist Movement’ een praktisch middel zagen om hun ideaal van universele broederschap vooruit te helpen. Toen de beweging zich echter in 1890 met politiek verbond, verloor ze de steun van theosofen, en binnen enkele jaren was haar stuwende kracht verdwenen. Zie Arthur E. Morgan, *Edward Bellamy*, 1948, blz. 260-75; zie ook H.P. Blavatsky, *De sleutel tot de theosofie*, hfst. 3. – K.V.M.

onalisme een toepassing van theosofie, laatstgenoemde bij u toch altijd op de eerste plaats moet komen. Theosofie is in feite het leven, de inwonende geest die elke echte hervorming tot een levende werkelijkheid maakt, want theosofie betekent universele broederschap, de ware basis en hoeksteen van alle bewegingen die naar verbetering van onze omstandigheden streven.

Wat ik vorig jaar zei geldt ook nu nog, namelijk dat de ethiek van de theosofie belangrijker is dan de onthulling van welke paranormale wetten of feiten ook. Laatstgenoemde behoren geheel en al tot het stoffelijke en vergankelijke deel van de zevenvoudige mens, maar de ethiek dringt door tot en heeft vat op de werkelijke mens – het reïncarnerende ego. Uiterlijk zijn we slechts wezens van één dag; innerlijk zijn we eeuwig. Bestudeer de leringen van karma en reïncarnatie daarom grondig; en onderwijs, breng in praktijk en verkondig het stelsel van leven en denken dat als enige de toekomstige rassen kan redden. Werk niet alleen voor de Theosophical Society, maar *door middel van* haar voor de mensheid.

Dat theosofie meer en meer een levende kracht wordt in het leven van ieder van onze leden, en dat het komende jaar meer nog dan het nu eindigende jaar veel goed werk en gezonde groei zal laten zien, is de wens van uw dienstwillige collega en medelid.

1891

Vijfde jaarlijkse conventie, 26-27 april
Amerikaanse afdeling van de Theosophical Society
Steinert Hall, Boston, Massachusetts

Brief van H.P. Blavatsky voorgelezen
door Annie Besant, middagzitting, 26 april

Vertaald op basis van de oorspronkelijke getypte brief
in het archief van de Theosophical Society, Pasadena

Aan de conventie in Boston, TS, 1891

Voor de derde keer sinds mijn terugkeer naar Europa in 1885 ben ik in staat mijn broeders in de theosofie en medeburgers van de Verenigde Staten een afgevaardigde uit Engeland te zenden om de jaarlijkse theosofische conventie bij te wonen en mijn groeten en warme gelukwensen mondeling over te brengen. Terwijl ik voortdurend lichamelijk lijd, bestaat mijn enig overgebleven troost uit de berichten over de vooruitgang van de heilige zaak waaraan ik mijn gezondheid en kracht heb gegeven; maar waaraan ik, nu deze afnemen, nog slechts mijn hartstochtelijke toewijding en nooit verslappende goede wensen voor succes en voorspoed kan bieden. Daarom is het nieuws dat mij met elke post uit Amerika bereikt over nieuwe branches en weloverwogen en geduldig uitgewerkte plannen voor de verbreiding van theosofie, waaruit deze groei blijkt, een vreugde en bemoediging die met geen pen zijn te beschrijven. Medetheosofen, ik ben trots op uw edele werk in de Nieuwe Wereld; zusters en broeders van Amerika, ik dank en zegen u voor uw aanhoudende inspanningen voor de gemeenschappelijke zaak die ons zo dierbaar is.

Laat ik u nogmaals eraan herinneren dat zulk werk nu meer dan ooit nodig is. De periode die we nu hebben bereikt in de cyclus die zal eindigen tussen 1897-8, is en blijft er een van grote conflicten en voortdurende spanning. Als de TS goed erdoorheen kan komen, mooi; zo niet, dan zal, hoewel de theosofie ongeschonden blijft, de Society te gronde gaan – misschien hoogst oneervol, en zal de wereld schade lijden. Ik hoop vurig zo'n ramp in dit lichaam niet te zullen meemaken. De kritieke aard van het stadium dat we nu zijn ingegaan is aan de krachten die tegen ons vechten even goed bekend als aan die welke aan onze kant

strijden. Geen gelegenheid zal ongebruikt worden gelaten om tweedracht te zaaien, om misbruik te maken van verkeerde en onberaden stappen, om twijfel te zaaien, moeilijkheden te vergroten en achterdocht in te blazen, teneinde de eenheid van de Society met welke middelen ook te breken en de gelederen van onze leden uit te dunnen en in wanorde te brengen. Nooit was het voor de leden van de TS zo noodzakelijk zich de oude parabel van de bos takken ter harte te nemen als nu: gescheiden zullen ze onvermijdelijk één voor één worden gebroken; verenigd is geen kracht ter wereld in staat onze broederschap te vernietigen. Nu heb ik tot mijn verdriet geconstateerd dat zowel onder u als onder de theosofen in Europa en India de neiging bestaat over kleinigheden te twisten, en u juist door uw toewijding aan de zaak van de theosofie tot verdeeldheid te laten leiden. Geloof me dat, los van die natuurlijke neiging, die voortvloeit uit de ingeboren gebreken van de menselijke natuur, onze steeds waakzame vijanden vaak gebruikmaken van uw edelste eigenschappen om u te verraden en te misleiden. Sceptici zullen lachen om deze uitspraak, en zelfs sommigen van u hechten misschien weinig geloof aan het feitelijke bestaan van de schrikwekkende krachten van deze mentale, en dus subjectieve en onzichtbare, maar niettemin levende en machtige invloeden die ons allemaal omringen. Maar ze zijn er, en ik weet dat meer dan een van u ze heeft gevoeld en in feite werd gedwongen deze van buiten komende mentale druk te erkennen. Op diegenen van u die oprecht en onzelfzuchtig de zaak zijn toegewijd, zullen ze weinig of geen indruk maken. Op sommige anderen, die hun persoonlijke trots hoger stellen dan hun plicht tegenover de TS, zelfs hoger dan hun gelofte tegenover hun goddelijk ZELF, is de uitwerking in het algemeen rampzalig. Het is meer dan ooit nodig zichzelf in het oog te houden wanneer persoonlijk verlangen om leiding te geven en gekwetste ijdelheid zich tooien met de pauwenveren van toewijding en altruïstisch werk, maar in de huidige crisis in de Society zal een gebrek aan zelfbeheersing en waakzaamheid in alle gevallen noodlottig worden. Maar deze duivelse pogingen van onze machtige vijanden – de onverzoenlijke vijanden van de waarheden die nu worden bekendgemaakt en daadwerkelijk worden verdedigd – kunnen worden verijdeld. Als ieder lid van de Society er vrede mee had een onpersoonlijke kracht ten goede te zijn, onverschillig voor lof of blaam zolang hij de doeleinden van de Broe-

derschap dient, zouden de gemaakte vorderingen de wereld verbazen en de ark van de TS buiten gevaar stellen. Neem daarom als motto voor uw optreden in het komende jaar, ‘Vrede met iedereen die oprecht de waarheid liefheeft’, en de conventie van 1892 zal op schitterende wijze getuigen van de kracht die uit eenheid wordt geboren.

Uw positie als voorlopers van het zesde onderrass van het vijfde wortelras heeft zowel haar eigen specifieke gevaren als specifieke voordelen. Paranormale vermogens met al hun verlokkingen en gevaren ontwikkelen zich nu onvermijdelijk onder u en u moet oppassen dat de psychische ontwikkeling de mānasische en spirituele niet overtreft. Als paranormale vermogens volledig onder controle worden gehouden – worden beheerst en geleid – door het manas-beginsel, dan zijn ze waardevolle hulpmiddelen voor onze ontwikkeling. Maar als deze vermogens vrij spel krijgen, leiding nemen in plaats van geleid te worden, gebruiken in plaats van gebruikt te worden, brengen ze de onderzoeker tot heel gevaarlijke waanvoorstellingen en de zekerheid van morele ondergang. Volg deze ontwikkeling die in uw ras en evolutieperiode onvermijdelijk is daarom nauwlettend, zodat ze ten slotte ten goede en niet ten kwade zal uitwerken; en ontvang bij voorbaat de oprechte en krachtige zegeningen van hen van wie de welwillendheid u nooit zal teleurstellen, als uzelf niet tekortschiet.

Ik ben blij u uit Engeland een gestage en snelle groei te kunnen melden. Annie Besant zal u details over ons werk meedelen, en zal u vertellen over de groeiende kracht en invloed van onze Society; de verslagen die ze meebrengt van de Europese en de Britse afdelingen en die een beeld geven van de activiteiten, spreken voor zich. De Engelse aard, die moeilijk is te benaderen, maar wanneer hij eenmaal is wakker geschud, degelijk en vasthoudend is, voegt een waardevol element toe aan onze Society, en er wordt in Engeland een sterke en stevige basis gelegd voor de TS van de 20ste eeuw. Hier, zowel als bij u, worden met succes pogingen gedaan om hindoedenkbeelden in het Engelse denken te introduceren, en veel van onze hindoebroeders schrijven nu voor *Lucifer* korte en duidelijke artikelen over de Indiase filosofieën. Omdat het een van de opgaven van de TS is om het Oosten en het Westen nader tot elkaar te laten komen, zodat ze ontbrekende eigenschappen bij elkaar kunnen aanvullen en meer broederlijke gevoelens tussen zeer uiteenlopende volke-

can utter are summed up in ~~this~~ one sentence, the never dormant wish of my heart, "Be Theosophists, Work for Theosophy!" - Theosophy ~~X~~ first, and Theosophy last; for its practical realisation alone can save the Western World from that selfish and unbrotherly feeling that now divides race from race, one nation from the other, and from that hatred of class and social strifes, that are the curse and disgrace of so-called Christian peoples. Theosophy alone can save it from sinking entirely into that mere luxurious materialism in which it will decay and putrify as older civilisations have done. In your hands, Brothers, is placed in trust the welfare of the coming century: and great as is the trust, so great is also the responsibility. My own ^{Span}~~share~~ of life may not be long, and if any of you have learned aught from my teachings, or have gained by my help a glimpse of the True Light, I ~~ask~~ ask you in return, to strengthen the cause by the triumph of which, that

May the blessings of the past and present great Teachers rest
upon you. From myself accept collectively, the assurance of my true,
never-wavering fraternal feelings, and the sincereheart-felt thanks
for the work done by all the workers,

From their Servant to the last,

H. P. Blavatsky

H. P. BLAVATSKY.

ren tot ontwikkeling kunnen brengen, zal deze literaire uitwisseling, hoop ik, van het grootste nut blijken te zijn om het westerse denken meer oosters te maken.

Nu ik *Lucifer* noem, moet ik eraan denken dat de nu zeker gestelde positie van dat tijdschrift voor een heel groot deel te danken is aan de hulp die op een kritiek moment door de Amerikaanse leden werd verleend. De voortzetting ervan was voor de hele Society van het grootste belang, want het was voor mij het enige middel om onbelemmerd met theosofen over de hele wereld te kunnen communiceren. Maand na maand geef ik in de bladzijden ervan zoveel onderricht in theosofische leringen als in het openbaar mogelijk is, en zet op die manier dit belangrijke theosofische werk voort. Het tijdschrift dekt nu net de kosten, en als loges en individuele leden zouden helpen de oplaag te vergroten, dan zou het op ruimere schaal van nut zijn dan nu het geval is. Hoewel ik dus alle mensen die zo royaal hebben geholpen om het tijdschrift een stevige basis te geven uit het diepst van mijn hart bedank, zou ik graag een grotere toename van het aantal vaste abonnees zien, want die beschouw ik als mijn leerlingen, onder wie ik enkelen zal vinden die aanleg blijken te hebben om verder onderricht te ontvangen.

En hiermee heb ik alles gezegd; ik ben niet sterk genoeg om u een langere boodschap te schrijven, en dat is ook minder nodig, omdat mijn vriendin en vertrouwde boodschapper, Annie Besant, die hier mijn rechterhand is, u mijn wensen vollediger en beter kan uiteenzetten dan ik ze kan opschrijven. Welbeschouwd wordt elke wens en gedachte waaraan ik uiting kan geven, samengevat in deze ene zin, mijn nimmer sluimerende hartenwens, 'Wees theosoof, werk voor de theosofie!' – theosofie voor en theosofie na; want alleen haar verwezenlijking in de praktijk kan de westerse wereld redden van die egoïstische en onbroederlijke gevoelens die nu het ene ras scheiden van het andere, het ene volk van het andere, en van die klassenhaat en sociale conflicten* die de vloek en de schande van de zogenaamde christelijke volkeren zijn. Alleen theosofie kan haar ervoor behoeden helemaal weg te zinken in pure materialistische weelde, waarin ze zal vergaan en verrotten zoals oudere

*Het woord 'conflicten' (strifes) werd in het gedrukte *Report of Proceedings* gewijzigd in 'overwegingen' (considerations). – K.V.M.

beschavingen dat hebben gedaan. Aan u, broeders, is het welzijn van de komende eeuw toevertrouwd: en zo groot als dat vertrouwen is, zo groot is ook de verantwoordelijkheid. Ik zal misschien niet lang meer leven, en als er onder u zijn die iets door mijn onderricht hebben geleerd, of door mijn hulp een glimp van het ware licht hebben verworven, dan vraag ik u als wederdienst de zaak te versterken zodat door haar triomf dat ware licht – helderder en heerlijker gemaakt door uw individuele en gezamenlijke inspanning – de wereld zal verlichten, en me zo te tonen, vóór ik dit versleten lichaam opgeef, dat de stabiliteit van de Society is zeker gesteld.

Ik hoop dat de zegeningen van de grote leraren van vroeger en nu op u rusten. Aanvaard met elkaar van mij de verzekering van mijn waarachtige, nooit wankelende broederlijke gevoelens en de oprechte en hartelijke dank voor het werk dat door alle werkers is verricht.

Van hun dienaressen, tot het einde toe,

H.P. Blavatsky

1891

Vijfde jaarlijkse conventie, 26-27 april
Amerikaanse afdeling van de Theosophical Society
Steinert Hall, Boston, Massachusetts

Brief van H.P. Blavatsky, gedateerd 15 april 1891,
voorgelezen door Annie Besant, middagzitting, 26 april

Vertaald op basis van het origineel in het handschrift
van G.R.S. Mead, met uitzondering van de slotwoorden
en ondertekening, bewaard in het archief van de
Theosophical Society, Pasadena

Theosophical Society: Europese afdeling

19, Avenue Road,
Regent's Park,
Londen, N.W., 15-4-1891

Aan de 5de conventie van de Amerikaanse afdeling
van de Theosophical Society

Broedertheosofen:

In mijn algemene brief aan u liet ik met opzet na mijn oudste vriend en medewerker, W.Q. Judge, ook maar één keer te noemen, omdat ik vind dat zijn nooit aflatende en zelfopofferende inspanning voor de opbouw van de theosofie in Amerika speciale vermelding verdient.

Als W.Q. Judge er niet was geweest, dan zou de theosofie in de Verenigde Staten er niet zo voor staan als nu. Vooral hij heeft de beweging onder u opgebouwd en heeft op duizend manieren zijn volmaakte trouw aan de hoogste belangen van de theosofie en de Society bewezen.

Wederzijdse bewondering moet op een theosofische conventie geen rol spelen, maar ere wie ere toekomt, en ik maak graag van deze gelegenheid gebruik om bij monde van mijn vriendin en collega, Annie Besant, in het openbaar mijn diepe waardering uit te spreken voor het werk van uw algemeen secretaris en om hem openlijk uit naam van de theosofie mijn oprechte dank en mijn diepgevoelde erkentelijkheid te betuigen voor het edele werk dat hij doet en heeft gedaan.

Yours fraternally

H. P. Blavatsky

Historisch perspectief

Alle boeken en tijdschriften waaruit wordt geciteerd en alle brieven en documenten die hier niet nader worden gespecificeerd, bevinden zich in het archief van de Theosophical Society, Pasadena, Californië.

Historisch perspectief

Kirby Van Mater

Bijna een eeuw is verstreken sinds H.P. Blavatsky haar brieven aan de Amerikaanse conventies zond. Ze hebben ons nog steeds veel te zeggen, al zijn zowel de wereld als de vorm van het theosofisch werk nu behoorlijk veranderd. Hoewel ieder van ons haar opmerkingen kan toepassen op zijn of haar individuele omstandigheden, kan het van nut zijn kort aandacht te schenken aan de achtergrond van feiten waardoor ze tot het schrijven ervan werd gebracht. We besteden daarbij aandacht aan enkele belangrijke stromingen die zich hebben ontwikkeld nadat haar openbare werk was begonnen.

Het theosofisch werk van Blavatsky kan men in drie perioden indelen: Amerika, 1873-1878; India, 1879-1885; en Europa, van 1885 tot aan haar dood in 1891. De eerste begon in juli 1873 toen ze in opdracht van haar leraar van Parijs naar de Verenigde Staten ging. Aanvankelijk probeerde ze leden van de spiritistische beweging te interesseren voor de filosofie achter hun verschijnselen en de betekenis ervan, maar omdat dit een mislukking bleek, werd haar in juli 1875 opgedragen ‘een filosofisch-religieuze organisatie op te richten en er een naam voor te kiezen – en ook om Olcott te kiezen [om aan het hoofd ervan te staan].’¹ Dit had tot gevolg dat H.P. Blavatsky, Henry S. Olcott, William Q. Judge en 13 anderen in september de Theosophical Society in New York City oprichtten; en tijdens de eerste officiële bijeenkomst daarvan op 17 november 1875 hield voorzitter Olcott de inaugurele rede.

¹ H.P. Blavatsky's ‘Scrap Book’, geciteerd in *The Golden Book of the Theosophical Society*, blz. 19.

De in de beginselverklaring en reglementen van de Society naar voren gebrachte doelstellingen waren niet zo duidelijk omlijnd als ze dat later zouden worden. Het kwam erop neer dat de leden probeerden ‘kennis van de wetten die het heelal besturen te vergaren en te verspreiden’, en alle filosofieën, religies en wetenschappen te onderzoeken. Ze streefden naar onzelfzuchtige toewijding, moed en zuiverheid van leven en denken bij het zoeken naar waarheid. Voor aspirantleden maakte de Society geen onderscheid naar ras, geslacht, huidskleur, land of geloof.²

Toen Blavatsky in september 1875 als gast van prof. Hiram Corson in Ithaca, New York, verbleef, begon ze met het schrijven van *Isis ontsluit*. Ze schreef bijna onafgebroken door, en had dit grote tweedelige werk in 1877 voltooid; ze werd hierin redactioneel bijgestaan door kol. Olcott en dr. Alexander Wilder, omdat haar beheersing van het Engels onvoldoende was. In dit boek bekritiseerde ze dogma's en materialisme in zowel wetenschap als religie. Daarnaast waren haar belangrijkste doelstellingen om de mens de verloren kennis terug te geven dat hij in beginsel een spiritueel wezen is, en te wijzen op het bestaan van een zeer oude wijsheid die alle volkeren in alle tijden hadden gekend. Toen het contract met de New Yorkse uitgever was getekend, zei ze tegen W.Q. Judge: ‘Nu moet ik naar India.’ Ze had altijd gezegd naar India te zullen gaan zodra *Isis* was voltooid en de Society goed op dreef was, maar pas tegen het einde van het daaropvolgende jaar kwam het ervan.

Tijdens deze hele periode werden de doelstellingen van de Theosophical Society duidelijker gemaakt, zoals blijkt uit de verklaring van één bladzijde die in mei 1878 door voorzitter Olcott werd uitgegeven. Hierin stond onder andere:

De Society onderwijst de hoogste ethiek en religieuze aspiratie en verwacht van haar leden dat ze deze persoonlijk zullen belichamen; dat ze het materialisme van de wetenschap en elke vorm van dogmatische theologie zullen bestrijden . . . ; dat ze in westerse landen de lang onderdrukte *feiten* over oosterse religieuze filosofieën, hun ethiek, chronologie, esoterie en symboliek zullen bekendmaken; . . . dat ze kennis van

² *Preamble and By-laws of the Theosophical Society*, 30 oktober 1875; op deze dag werd Henry S. Olcott tot voorzitter, H.P. Blavatsky tot ‘corresponderend secretaris’ en William Q. Judge tot adviseur van de Society gekozen.

de edele leringen van dat zuivere, esoterische stelsel uit de verre oudheid zullen verspreiden . . . ; en ten slotte en vooral, dat ze zullen helpen bij het tot stand brengen van een broederschap van de mensheid, waarin alle goede en oprechte mensen van ieder ras elkaar zullen erkennen als gelijkwaardige voortbrengselen (op deze planeet) van één ongeschapen, universele, oneindige en eeuwigdurende oorzaak.³

In december 1878 vertrokken H.P. Blavatsky en kol. Olcott naar Engeland, op weg naar India, en lieten een betrekkelijk klein aantal leden achter om het werk van de Theosophical Society voort te zetten. Generaal Abner Doubleday was benoemd tot interim-voorzitter en William Q. Judge tot 'notulerend secretaris'. Maar de Society in Amerika groeide in de daaropvolgende jaren niet veel. Correspondentie met India kostte vele maanden en generaal Doubleday voelde zich niet opgewassen tegen zijn taak en vond dat hij daarvoor niet genoeg kennis had. Zoals hij later aan dr. Elliott Coues schreef:

Ik zal u nu in het kort mijn eigen verklaring geven over de N.Y. branch.

Toen HPB wegging vroeg ze me op te treden als voorzitter van de N.Y. branch. Ik was heel verbaasd over het verzoek, want ik was alleen maar een belangstellende, was pas kortgeleden lid van de Society geworden en was heel onvolledig op de hoogte van het onderwerp. Op dat moment had ik geen drukke bezigheden. Alle anderen waren te veel tijd kwijt met de kost verdienen om de vereiste aandacht aan de theosofie te schenken. Judge, die al vanaf het begin banden had met HPB en Olcott, was de aangewezen persoon om de leiding op zich te nemen. Maar hij had in die tijd grote problemen om zijn gezin te kunnen onderhouden. Wilder & Weisse waren vice-voorzitters. Men kwam overeen voorlopig geen bijeenkomsten van de Society te houden en alle zaken te laten beheren door een raad, bestaande uit Doubleday, Wilder, Weisse & Curtis (de verslaggever van de krant). Judge was corresponderend secretaris en Maynard penningmeester.

Ik aanvaardde de functie op dringend verzoek van HPB en was van plan voor raad en hulp voornamelijk op Judge te steunen; maar Judge dacht dat hij in Venezuela een mijnstreek had ontdekt waar het erts gemakkelijk konden worden gewonnen. Hij ging naar Campana in

³ *The Theosophical Society: Its Origin, Plan and Aims.*

Venezuela en liet mij, onwetend en onervaren als ik was, achter om de Society te leiden zonder dat ik iets wist over de leden ervan. . . .

Ik kon nooit meer dan een half dozijn leden bijeen krijgen om een bijeenkomst bij te wonen. Judge was voortdurend afwezig. Zijn broer liet ons vallen. Maynard raakte geïrriteerd en vertrok. Wilder trok zich terug uit armoede. Weisse bedankte. De leden uit Brooklyn wilden niet naar N.Y. komen zonder een welomschreven verklaring wat ik van plan was [voorstelde] op de bijeenkomst te doen. Toen werden we twee jaar opgehouden door het wachten op een *ritueel*, dat we volgens Olcott moesten hebben. . . .

Ik neem aan dat al dit oponthoud ergens goed voor is en dat deze obstakels misschien met een bedoeling op onze weg zijn geplaatst. . . .⁴

In India vond de theosofie echter veel weerklank, en er was heel wat te doen. Blavatsky en kol. Olcott reisden heel India rond, en ontvingen vaak tot laat in de avond bezoekers – zowel wetenschappers, leiders van religieuze en verschillende andere organisaties, als belangstellenden. Ze voerden een uitgebreide correspondentie die al gauw te omvangrijk werd om persoonlijk af te handelen. Dit had tot gevolg dat ze in oktober 1879 *The Theosophist* oprichtten, niet alleen om tegemoet te komen aan de vraag naar een vollediger uiteenzetting van de oude wijsheid, maar ook als medium voor geleerden op het terrein van de filosofische en religieuze stromingen in de wereld. Het tijdschrift werd door Blavatsky geleid, en de oplage over de hele wereld bereikte binnen korte tijd zo'n omvang dat het de kosten dekte.

Er moet worden vermeld dat de Theosophical Society zich, enkele

⁴ Verslag gezonden door Abner Doubleday aan Elliott Coues; het is niet gedateerd, maar waarschijnlijk in 1885 geschreven, want prof. Coues werd in juli van dat jaar voorzitter van de Amerikaanse Raad van Beheer van de TS (zie verder blz. 72).

Generaal Doubleday werd kort na de oprichting lid van de Theosophical Society en heeft tot zijn dood in 1893 onwankelbaar zijn steun gegeven aan het werk ervan.

Alexander Wilder, MD, Platokenner en schrijver, kreeg van J.W. Bouton, uitgever, de opdracht *Isis ontsluitend* te redigeren. Als gevolg daarvan werd hij een persoonlijke vriend van H.P. Blavatsky en werd in 1876 lid van de Society. Het 'zich terugtrekken', waarnaar generaal Doubleday verwees, sloeg alleen op dr. Wilders benoeming in 1879 tot vice-voorzitter van de Society. Hij was van mening dat de Society een meer geschikt bestuurslid moest hebben om haar werk te bevorderen. Hij bleef een actief lid tot aan de eeuwwisseling.

maanden vóór Blavatsky en kol. Olcott de Verenigde Staten verlieten, had verbonden met de 'Ārya-Samāj van Āryāvarta', een nieuwe en snel groeiende beweging in India, waarvan de beginselverklaring en doelstellingen dicht bij die van de Theosophical Society stonden. Olcott en HPB werkten binnen dit raamwerk tot 1882, toen ze gedwongen waren hun eigen weg te gaan omdat de door Swami Dayānanda Saraswati, de leider van de Ārya-Samāj, gekoesterde opvattingen ten opzichte van niet op de *Veda's* gebaseerde filosofieën en religies steeds bekrompener werden. Omdat de theosofen uit Amerika zich met alle volkeren verbroederden, werden ze door de Indiase bevolking geaccepteerd, en verschillende filosofische en literaire organisaties in India sloten zich bij de Theosophical Society aan.⁵ Ze werden daarentegen met ontzetting gadeslagen door de Engels-Indiase gemeenschap, vooral door de zendelingen.

Het is niet onze bedoeling hier een volledige schets van de vele activiteiten in Azië te geven, of alle gevolgen van het werk van HPB en van Olcott na te gaan. Het is echter opmerkelijk dat er van februari 1879 tot januari 1883 in India en Ceylon (Sri Lanka) 39 branches werden opgericht, terwijl er slechts zes bestonden in de rest van de wereld; alleen al in 1883 werden er in India en Ceylon 46 nieuwe charters uitgegeven en slechts een half dozijn in de rest van de wereld. Om kennis van het Sanskriet te doen herleven, en voor onderwijs in het algemeen, werden er scholen geopend en werd er een begin gemaakt met Sanskrietcursussen voor jongens en meisjes en ook voor volwassenen. Eind 1883 waren er in India 27 scholen actief, terwijl er in dat jaar nog drie scholen en een academie voor Sanskrietonderwijs zouden worden geopend. Het

⁵H.P. Blavatsky aan A.B. Griggs, 16 februari 1881, kopie in Doubleday's Notebook nr. 8, blz. 104; zie ook *A Report of the Sixth Anniversary of the Theosophical Society*, Bombay, 12 januari 1882; blz. 6.

Blavatsky en kol. Olcott huurden op 7 maart 1879, slechts drie weken na hun aankomst in India, een klein huis in het centrum van Bombay op Girgaum Back Road 108. Dit deed dienst als hoofdkwartier voor hun theosofische en redactionele activiteiten tot december 1880, toen ze naar een ruimere bungalow verhuisden, 'The Crow's Nest', in Breach Candy aan de rand van Bombay. Hier bleven ze tot december 1882 toen er een officieel hoofdkwartier voor de Theosophical Society werd opgericht in Adyar, Madras.

werk in Ceylon is misschien het meest indrukwekkende symbool van de kracht van de theosofische invloed in Azië. Met hulp van de Theosophical Society, hoofdzakelijk door de inspanning van Henry S. Olcott, verkregen de Singalese boeddhisten vrijheid van religie en onderwijs, en in hun eigen ogen en in die van de wereld kreeg hun geloof een nieuw aanzien en een nieuwe betekenis.

De reglementen en doelstellingen van de TS ondergingen verschillende wijzigingen in India en kregen langzamerhand een eenvoudige en ruime uitdrukkingsvorm die het groeiende begrip van de leden weerspiegelde. Al in 1879 stonden er boven de gedrukte reglementen 'The Theosophical Society or Universal Brotherhood', en tegen 1882 werden er drie doelstellingen geformuleerd: '*Ten eerste* – het vormen van de kern van een universele broederschap van de mensheid, zonder onderscheid naar ras, geloof of huidskleur. *Ten tweede* – het bevorderen van de studie van de Indiase en andere oosterse literatuur, religies en wetenschappen, en het aantonen van het belang ervan. *Ten derde* – het onderzoeken van de verborgen geheimen van de natuur en van de paranormale vermogens die in de mens latent aanwezig zijn.'

⁶

Een van de belangrijkste gebeurtenissen in die tijd was misschien de samenwerking met A.P. Sinnett, redacteur van *The Pioneer*, een invloedrijke krant in Allahabad. Hij had gehoord van *Isis ontsluit* en wilde graag de schrijfster ervan ontmoeten, en startte daarom een correspondentie met Blavatsky en kol. Olcott kort na hun aankomst in India in februari 1879. In december nodigden de heer en mevrouw Sinnett de reizigers bij hun thuis in Allahabad uit, waar ze verschillende vooraanstaande personen leerden kennen, onder wie A.O. Hume, een Britse ambtenaar. In het najaar van 1880, tijdens een later bezoek aan hun zomerverblijf in Simla, werd met de nu algemeen bekende correspondentie van Sinnett en Hume met de meesters KH en M een begin gemaakt.⁷ Omdat Hume en Sinnett grote belangstelling hadden voor paranormale zaken, bracht H.P. Blavatsky voor hen heel wat verschijnselen teweeg. Op basis van deze ervaringen en ook van de brieven die

⁶ *Op.cit.*, blz. 11.

⁷ Uitgegeven in 1923 onder de titel *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett* (In het Nederlands uitgegeven onder de titel: *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*), verzameld en geredigeerd door A. Trevor Barker.

ze van de meesters ontvingen, stelde Sinnett zijn eerste boek samen, *The Occult World*, uitgegeven in 1881. Een tweede boek, *Esoteric Buddhism*, dat in 1883 verscheen, was gebaseerd op verdere correspondentie met de mahātma's; in dit boek gaf hij zijn opvatting van de theosofie over de relatie tussen mens en heelal en over de geschiedenis van beide. Deze twee boeken veroorzaakten onmiddellijk grote beroering in de westerse wereld. Hoewel de adepten dankbaar waren voor deze publicaties, waren ze toch niet helemaal gelukkig met de nadruk die Sinnett in *The Occult World* legde op de 'broeders' en op verschijnselen, of met bepaalde verkeerde opvattingen over de filosofie in *Esoteric Buddhism*.⁸ De populariteit van deze boeken en de occulte filosofie die ze uiteenzetten, samen met het zichtbare succes van de Theosophical Society in heel India, versterkten bovendien de groeiende vijandschap van de zendelingen, waardoor het klimaat ontstond dat uiteindelijk leidde tot hun aanval op H.P. Blavatsky in *The Christian College Magazine*.

Het jaar 1884 bracht rampspoed en veranderingen voor de Theosophical Society. Er werd besloten dat kol. Olcott naar Engeland zou reizen om de onenigheden in de London Lodge tussen de voorzitter, dr. Anna Kingsford, en Sinnett op te lossen. Tegelijkertijd zou hij namens de boeddhisten op Ceylon bepaalde cruciale religieuze en onderwijskwesties opnemen met de Britse regering. Op het laatste moment werd besloten dat HPB met hem zou meereizen naar Europa. Ze vertrokken op 20 februari uit Bombay met bestemming Marseille, en zouden niet voor het eind van het jaar terugkeren. Tijdens hun afwezigheid van Adyar beraamden de heer en mevrouw Coulomb, leden van het huishoudelijk personeel, in het geheim plannen om Blavatsky in diskrediet te brengen. Omdat de Coulombs op het Hoofdkwartier de leden die verantwoordelijk waren voor de theosofische zaken niet konden chanteren door te dreigen bepaalde uitspraken openbaar te maken die het bestaan van H.P. Blavatsky's leraren en de echtheid van de verschijnselen die ze teweegbracht schenen te loochenen, wendden ze zich tot de christelijke zendelingen. Later, op 11 september 1884, drukte *The Christian College Magazine* een hatelijk artikel af dat was gebaseerd op verklaringen en vervalste documenten verschaft door de Coulombs, die beweerden dat

⁸Zie *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 250, 323, 358, 395-6, 404.

H.P. Blavatsky niet alleen bedrog pleegde bij het teweegbrengen van verschijnselen, maar ook door het schrijven van brieven onder de naam van de mahātma's.

Het is interessant op te merken dat Judge in India was toen deze beschuldigingen werden gepubliceerd. Het begin van zijn reis daarheen viel samen met de tocht van HPB en Olcott naar Europa, zodat de drie medeoprichters elkaar eind maart in Parijs ontmoetten. Judge bleef ongeveer drie maanden bij hen en was nauw betrokken bij alles wat er gebeurde, zo nauw zelfs dat hij, op verzoek van HPB, voor de geplande *Geheime leer* een hoofdstuk over elementalen schreef (hoewel het, zo vertelt hij ons later, niet werd gebruikt). Tegen het einde van juni reisde hij door naar India, gewapend met documenten afkomstig van Olcott om in naam van de voorzitter te handelen in alle zaken betreffende het Hoofdkwartier en om, als hij dat raadzaam achtte, de Raad van Beheer in Adyar⁹ te ontbinden. Maar Judge bleef daar niet langer dan een paar maanden, nauwelijks lang genoeg om een merkbare verandering teweeg te brengen in de feitelijke stand van zaken in Adyar. Na zijn terugkeer uit India zette hij al zijn krachten in voor de opbouw van het werk in Amerika.

Intussen was Blavatsky in december naar Madras teruggekeerd. Onmiddellijk kondigde ze aan dat ze van plan was tegen haar beschuldigers te procederen, maar ondanks haar vurig pleidooi werd ze door kol. Olcott hiervan weerhouden. Jaren later schrijft Olcott ter verdediging van H.P. Blavatsky en verklaart:

Er is veel ophef gemaakt over het feit dat ze geen rechtszaak heeft aangespannen om haar goede naam te zuiveren van de onmiskenbare laster van zendelingen en groepen die zich met hen hadden verbonden. Hiervoor *treft haar geen blaam*: integendeel. Zonder mijn hevige protesten zou ze de tegenstanders voor de rechtbank in Madras hebben gesleept zodra ze in 1884 via Caïro uit Londen was teruggekomen. Een vriend had haar 10.000 roepies aangeboden om de onkosten te dekken. Het was toen nog nauwelijks 14 dagen voor het tijdstip van de jaarlijkse

⁹De Raad van Beheer was het dagelijks bestuur aan het Hoofdkwartier, dat volgens een speciale maatregel van voorzitter Olcott was aangesteld om de financiële en bestuurszaken van de Society te regelen en om toezicht te houden terwijl hij weg was naar Europa (zie *Supplement to The Theosophist*, februari en maart 1884).

conventie van onze Society – 27 december 1884 – en ik stond erop dat ze wachtte tot een Speciale Rechtskundige Commissie van de conventie haar over de juiste koers zou adviseren. We waren – zo zei ik haar – eigendom van de Society en verplicht om onze persoonlijke voorkeur en ons ik-gevoel opzij te zetten voor het algemeen belang. Ze was dermate koppig dat ik *moest dreigen mijn officiële positie neer te leggen* voordat ze tot rede kon worden gebracht. De conventie kwam bijeen, en de zaak werd verwezen naar een commissie samengesteld uit hindoe-rechters en andere rechtskundigen die zowel ambtelijk als persoonlijk in hoog aanzien stonden. Ze spraken zich unaniem ertegen uit dat HPB de wet in de arm zou nemen; . . .¹⁰

In dezelfde periode arriveerde in Adyar een jongeman, Richard Hodgson genaamd, die door de Society for Psychical Research (SPR) uit Londen was gestuurd om de beschuldigingen tegen H.P. Blavatsky te onderzoeken. Een jaar later stelde de commissie die was aangesteld om zijn bevindingen te bestuderen vast dat ze ‘een van de meest begaafde, vindingrijke en interessante bedriegers in de geschiedenis was.’¹¹ Olcott vervolgt:

Dezelfde dag waarop de beschuldigingen tegen haar voor het eerst in de *Times* werden gepubliceerd, zond ze – ze was toen in Londen – die krant een verontwaardigd bericht waarin ze de beschuldigingen ontkende. Ik heb sindsdien geen bewijs gezien dat de beschuldigingen rechtvaardigt. De zogenaamde brieven aan Mw. Coulomb zijn haar of mij nooit getoond; de Coulombs hebben hun betrouwbaarheid zelf in diskrediet gebracht; het rapport van Hodgson toont aan dat hij op dat moment niets wist over de natuurwetten die voor paranormale verschijnselen en mediums gelden, over de essentiële regels voor spiritistisch onderzoek, of zelfs over de meest gewone regels voor gerechtelijke bewijsvoering; . . .¹²

¹⁰ ‘HPB’s departure’, *Lucifer*, augustus 1891, blz. 447.

¹¹ *Proceedings of the Society for Psychical Research*, december 1885, blz. 207; zie ook Charles J. Ryan: *H.P. Blavatsky en de Theosofische Beweging*, hfst. 13; en *Obituary: The ‘Hodgson Report’ on Madame Blavatsky* door Adlai E. Waterman.

¹² *Lucifer*, augustus 1891, blz. 447. Men moet bedenken dat kol. Olcott van beroep jurist was en dat hij tijdens de Burgeroorlog was aangesteld als Buitengewoon Gevolmachtigde bij het Departement van Oorlog (U.S.A.), verantwoordelijk voor de opsporing van fraude tegen de regering gepleegd door aannemers.

De aanval op HPB door de Coulombs en de zendelingen, en daarnaast de spanning omdat ze de eer van haar leraren niet mocht verdedigen, richtten haar altijd al zwakke gezondheid te gronde. Leden en vrienden vreesden voor haar leven, en haar dokter drong aan op haar onmiddellijke vertrek uit India naar een gelijkmatiger klimaat als de enige mogelijkheid om in leven te blijven. In september, nadat de beschuldigingen waren verschenen in de krant in Madras, had Blavatsky, die toen in Elberfeld, Duitsland, was, haar ontslag als ‘corresponderend secretaris’ ingediend, maar ze werd overgehaald dit weer in te trekken op ‘dringend verzoek van vrienden in de Society’. Niettemin bood ze het volgend voorjaar op 21 maart haar ontslag opnieuw aan, en deze keer werd het aanvaard, en tien dagen later vertrok ze uit India om nooit meer naar dat land terug te keren.¹³ Ze stond in feite alleen, en ze moest maar zien in Europa haar gezondheid te herwinnen, als ze kon. In de ogen van de wereld liet ze het strijdperk aan haar beschuldigers, zonder verweer te bieden tegen hun aantijgingen.

De gevoelens van HPB zelf worden duidelijk weerspiegeld in haar brief aan Olcott, geschreven op 11 april 1885 aan boord van het stoomschip Pehio [Pei Ho], nabij Aden:

Waarheen, waarom ik wegga weet ik tot op deze dag niet. Natuurlijk stoppen we ergens bij Napels – en wat dan? Wat zal ik met H. [Franz Hartmann] doen? Hoe moeten we leven? Als ik de kracht heb, ga ik voor de Russische kranten schrijven – en als ik die niet meer heb? Heb je me weggestuurd om ver weg te sterven, of om . . . [woord onleesbaar] en terug te komen? Als het eerste het geval is, zeg dat dan; ik weet dan wat me te doen staat; als het laatste het geval is, hoe dan en onder welke omstandigheden en *wat moet er gebeuren* om terug naar huis te kunnen komen? Want begrijp me goed, ik neem niet aan dat je zou toelaten dat de mensen geloven dat de Society me heeft weggestuurd, *me heeft ontslagen* als een sluwe butler, als een Coulomb, want dat is *nu net* wat de Coulombs en de padris wilden. Ze hebben erom geschreeuwd, het gedrukt, en die wens gepubliceerd door te zeggen dat de Society ‘verplicht was mij weg te sturen’, enz. Is het die wens die je van plan bent te vervullen? *Ter wille van jou en de Society* hoop ik dat het niet zo is. Want de meester zei me heel duidelijk dat als de Society me niet voor

¹³ *Supplement to The Theosophist*, mei 1885, blz. 195.

1886 terugroept, ze elke band ermee volledig zouden verbreken en dat te kennen zouden geven aan de L.L. [London Lodge] en de andere Europese en Amerikaanse groepen en elke betrekking met elk lid zouden verbreken. Ondankbaarheid keuren ze niet goed, Olcott, hoe schuldig ik ook mag schijnen in de ogen van dwazen, of trouwens ook van wijzen. ZE BESTAAN WEL DEGELIJK – verschijnselen of geen verschijnselen; maar zoals ‘Benjamin’ [Djual Kul] opmerkte – ik ben op dit moment de enige die hun leringen volledig bezit en ik ben bereid er, zoveel als ik kan, van bekend te maken. Na mij komt Subba Row die meer weet dan ik, maar die geen jota ervan in hun ware licht wil bekendmaken, nog voor geen koninkrijk. De Society heeft *mij* nodig, terwijl ik het volledig zonder haar kan stellen. Maar het is niet een kwestie van eigenbelang, maar van RECHTVAARDIGHEID en TROTS. Het is geen egoïsme of persoonlijke trots, maar ik werd door Hen gestuurd en hoezeer ik ook ben tekortgeschoten, ik ben Hun vertegenwoordiger: door mij te beledigen, beledigt de Society Hen – dat is alles. Goed, laat haar dit droevige experiment uitproberen . . .¹⁴

De komst van H.P. Blavatsky naar Europa in 1885 betekent het begin van de laatste fase van haar opdracht. In de nu volgende jaren zou ze de meeste van haar literaire werken voortbrengen en in het Westen een sterke Society vestigen – zij in Europa en Judge in Amerika. Maar alle cyclussen overlappen elkaar: terwijl in het oude stadium de vitaliteit afneemt, volgt de hoofdstroom van activiteit de nieuwe impuls en gaat de nieuwe tijd in. Om te voorzien in de behoefte aan een meer omvattende verhandeling over de theosofische leringen dan wat er verspreid over de bladzijden van *Isis ontsluit* en in *The Theosophist* te vinden was, verscheen er al in januari 1884 in het *Supplement* van dat tijdschrift een mededeling dat er in afleveringen een bewerking van *Isis ontsluit* zou worden uitgegeven, onder de naam *De geheime leer*. H.P. Blavatsky was al met het manuscript begonnen in Adyar en was met schrijven doorgegaan na haar vertrek naar Europa in de lente van 1884. In januari 1885, toen ze opnieuw in India was, ontving ze van haar leraar ‘het ontwerp’ voor *De geheime leer*, en hoewel ze er voortdurend hard aan werkte, werden de twee delen pas in 1888 gepubliceerd. Pas nadat gravin Wachtmeister zich in december 1885 in Würzburg bij Blavatsky had gevoegd

¹⁴ *The Theosophist*, maart 1925, blz. 784-5.

om haar gezelschap te houden en om voor alle huishoudelijke zaken te zorgen, werd het HPB mogelijk echt vorderingen met haar taak te maken. Ze kon toen van de vroege ochtend tot de avond schrijven. De gravin beschermde haar vriendin op alle mogelijke manieren en schreef de gecorrigeerde manuscripten voor haar over in leesbaar handschrift. Ze verhuisden in mei 1886 van Würzburg naar Oostende, en hadden onderweg een paar keer vertraging; daar aangekomen zetten ze het werk aan het manuscript voort.

Begin 1887 reisde Bertram Keightley en later zijn neef, Archibald, naar Oostende om HPB te bezoeken. Als vertegenwoordigers van een klein groepje leden van de London Lodge die van mening waren dat het openbare werk daar een nieuwe impuls nodig had, verzochten ze haar dringend naar Engeland te komen, waarin ze toestemde mits er voor passende huisvesting kon worden gezorgd. Ze werd echter al gauw ernstig ziek, en de dood was nabij. Maar tot verbazing van haar dokter en haar vrienden herstelde ze, en de Keightley's kwamen terug om definitieve afspraken te maken voor de verhuizing naar de overkant van het Kanaal. In mei reisde ze per boot en trein naar het huis van Mabel Cook, bij velen bekend als Mabel Collins,¹⁵ in Maycot, Londen. Met hulp van verschillende jonge leden werd hier begonnen met het laatste deel van het werk aan *De geheime leer*. Op 28 mei schreef Bertram Keightley aan Judge:

HPB is vrij goed en werkt heel hard door aan *De geheime leer*, die *ontzettend goed* is en waarover je ongetwijfeld heel tevreden zult zijn. Hoewel ik deze brief vanuit Linden Gardens schrijf, logeer ik bij HPB in Maycot, Crown Hill, Upper Norwood, S.E., waar ze waarschijnlijk de komende twee of drie maanden zal blijven. We zijn van plan om HPB onder te brengen in een *winterverblijf* dichtbij Londen, waar ze in alle rust kan leven en de echte werkers in de Society om zich heen kan verzamelen. Maar of het zal lukken, of dat er zelfs ooit echt aan zal worden begonnen, kan ik niet zeggen. Het enige wat ik weet is dat we onze uiterste best zullen doen om het voor elkaar te krijgen. *Praat* er maar *niet* over; want 'tussen lepel en mond valt veel pap op de grond', en deze dingen kunnen het best worden stilgehouden tot ze werkelijk worden uitgevoerd. We zijn in elk geval van plan ons echt in te zetten om

¹⁵ Schrijfster van *Licht op het pad*, *Door de gouden poort*, en andere werken.

deze duffe L.L. [London Lodge] nieuw leven in te blazen met het nieuwe tijdschrift als eerste stap. De titel waarvoor men nu het meest voelt is *Lucifer: de lichtbrenger*, maar er is nog geen definitief besluit genomen. *Twee dingen zijn we in elk geval van plan*: het HPB zo comfortabel mogelijk te maken en haar bewijzen dat er ten minste enkelen zijn die haar constante zelfopoffering en onvermoeibare inspanningen voor de zaak waarderen.

In september vond de voorgestelde verhuizing van Maycot naar Lansdowne Road 17 plaats, en verscheen het eerste nummer van *Lucifer*. Een jaar later, op 1 november 1888, verscheen *De geheime leer* gelijktijdig in Engeland en Amerika.

Er waren in de beginjaren leden van de Theosophical Society die het beste van hun leven wijdden aan de bevordering van haar doelstellingen, en van hun toegewijde inspanningen hing zelfs het bestaan van de TS af. Soms handelden enkelen uit motieven waaruit bleek dat ze geen helder beeld hadden van de doelstellingen van de Society, en dit bracht af en toe ernstige spanningen in de TS teweeg. H.P. Blavatsky, die het intuïtieve hart van het ‘werk’ was, moest handelend optreden om de TS te beschermen, zoals ze ook dankbaar reageerde op degenen die de ware opdracht ervan wél begrepen.

In de jaren dat Blavatsky niet langer rechtstreeks betrokken was bij het leidinggeven aan theosofische zaken (1885-87), was de Society vervreemd geraakt van de invloed van de adepten. Dit blijkt uit een gesprek dat ze had met een van haar leraren, waarin hij opmerkte dat kol. Olcott, ondanks het vele werk dat hij verzette, had toegelaten dat de TS zich gedurende deze tijd van hun invloed had losgemaakt, en dat deze zijn dood niet lang zou overleven.¹⁶ Hoewel de datum van dit gesprek niet wordt gegeven, kan het zo ongeveer in de laatste maanden van 1887 of begin 1888 worden geplaatst. Vanaf dit moment tot aan haar dood in 1891 heeft H.P. Blavatsky in toenemende mate een grote rol gespeeld in het bestuur van de Society om het werk weer tot de oorspronkelijke koers terug te brengen en deze aan te houden. Dit wekte enig ongenoegen, en leidde tot misverstand tussen haar en kol. Olcott. Ten slotte gaf hij in 1890, erg van streek door de omstandigheden, te

¹⁶ Vgl. *Letters from the Masters of the Wisdom*, eerste reeks, 5de druk, brief 47.

kennen dat hij op de volgende conventie in december wilde bedanken als voorzitter. Op het laatste moment kondigde hij echter aan van gedachten te zijn veranderd en behield hij zijn positie in de Society, hoewel zijn opvattingen en gebrek aan vertrouwen in de werkwijzen van HPB onveranderd bleven.

De ernstige situatie die was ontstaan doordat men de innerlijke geest van het werk had verwaarloosd, plaatste H.P. Blavatsky nu voor de moeilijke opdracht de houding van de leden te heroriënteren. De volgende vier jaar, van mei 1887 tot mei 1891, was een periode van vernieuwing voor de theosofische zaak. Toen ze in 1885 India verliet, waren er buiten Azië maar weinig sterke centra, maar in de laatste maanden van 1890 was het Westen door haar stimulerende invloed ontwaakt en de meest actieve sector van de Society geworden.

De reorganisatie en uitbreiding van het theosofisch werk, zowel in het Verenigd Koninkrijk als op het vasteland van Europa, werden in Amerika geëvenaard en hadden zich in sommige opzichten al eerder afgetekend onder leiding van William Q. Judge. Op 13 mei 1884 was er in speciale opdracht van voorzitter Olcott een Amerikaanse Raad van Beheer opgericht, toen Judge, op weg naar India, in Parijs bij Blavatsky en kol. Olcott verbleef. De Raad was opgericht om leiding te geven aan het werk en om plaatselijke problemen af te handelen voor de leden in de Verenigde Staten; en ook om nieuwe leden aan te nemen en tijdelijke charters voor nieuwe branches uit te reiken zonder het centrale Hoofdkwartier te raadplegen. In deze hoedanigheid heeft de Raad twee jaar gefunctioneerd tot 6 juni 1886; toen heeft voorzitter Olcott, op aandringen van Judge en HPB, verzocht om opheffing van de Amerikaanse Raad van Beheer. In plaats daarvan werd een afdeling van de Society gevormd die bekend zou worden als de Amerikaanse afdeling van de Algemene Raad van de Theosophical Society. De nieuwe organisatie werd in het leven geroepen op een conventie van alle loges, gehouden in Cincinnati, Ohio, op 30 en 31 oktober, waarbij Judge tot algemeen secretaris en penningmeester werd benoemd. Op 24 april 1887 werd in New York de eerste conventie van de Amerikaanse afdeling gehouden, waarbij statuten en reglementen werden aangenomen, adhesie aan de Algemene Raad werd betuigd, en Judge voor het komende jaar opnieuw tot algemeen secretaris werd gekozen.

Judge in New York en de staf in Adyar ondergingen alle beproevingen die ontstonden door het oprichten van een bruikbare afdeling van de Theosophical Society op duizenden kilometers afstand van het Hoofdkwartier. En wat de problemen nog groter maakte, Olcott was lange perioden afwezig voor theosofische zaken en niet altijd beschikbaar om definitieve beslissingen te nemen. Het intense verlangen van Judge om het werk in Amerika vooruit te helpen, gekoppeld aan de voortdurende vertragingen aan het Hoofdkwartier, veroorzaakte spanningen tussen hem en Olcott, een situatie die er met de tijd niet beter op werd. De brief van 24 juli 1888 van Judge aan kol. Olcott onthult de gevoelens van frustratie die veel westerse theosofen, vooral leden met een functie in de organisatie, hadden ten opzichte van het Hoofdkwartier in India:

Het is veelbetekenend dat de TS hier [in de V.S.] werd gestart. Ze heeft India nodig, zoals ik in *The Path* zei, en omgekeerd. Maar India kan niet beweren dat het alles omvat. Volgens mij raakt het in feite op het tweede plan, ook al verblijven de adepten daar nog. Ik ben het helemaal met je eens over het belang van de bibliotheek en al het andere, maar ik wil er wel op wijzen dat de TS, als ze is wat ze beweert, een schepping van ∴, niet kan blijven waar ze was toen ze werd opgericht, of waar ze in 1884 was beland. Ze moet vooruitgaan en moet veranderen, of – sterven. Vandaar dat er een verandering wordt verwacht in het 14de jaar, die wordt ingeluid en voelbaar begint te worden in het 13de. Dit is het 13de jaar, en het zal getuige zijn van een verandering. Ik weet niet of je er gereed voor bent. Het schijnt me toe dat je de laatste tijd erg gesteld bent geraakt op uiterlijke vormen; en ik heb altijd gevonden dat je te veel van je bevoegdheden *uit handen hebt gegeven* aan raden en commissies. Je idee dat de TS in een dusdanige vorm moet worden gegoten dat ze na je dood kan voortbestaan, is gebaseerd op de veronderstelling dat jij de enige bent die haar in stand zou kunnen houden en dat ze zou sterven als jij sterft, tenzij de regels en constitutie zijn vastgelegd. Hier ben ik het niet mee eens. Als je sterft, zullen er anderen komen. De TS begint vast te lopen en moet uit de sleur worden gehaald. Dit is natuurlijk alleen mijn mening.¹⁷

¹⁷ Vgl. *Practical Occultism: From the Private Letters of William Q. Judge*, blz. 109-10.

Met de uitbreiding van het werk in Europa namen de moeilijkheden tussen het Hoofdkwartier in Adyar en het Westen toe. De volgende maand, op 16 augustus, schreef Judge aan Archibald Keightley dat, omdat Olcott wilde dat Europa een organisatie zou hebben zoals die in Amerika, Keightley een conventie zou moeten bijeenroepen en HPB tot voorzitter van de nieuwe afdeling zou moeten benoemen.¹⁸ Hoewel de Europese afdeling pas in 1890 werd gevormd, werd in december 1888 wel een Britse afdeling opgericht met hulp van voorzitter Olcott die dat najaar in Londen was geweest.

De meest indrukwekkende stap die Blavatsky in die tijd heeft gezet om het werk van de Society met de oorspronkelijke doeleinden in harmonie te brengen, was het organiseren van een formele Esoterische Sectie, hoewel de Esoterische School – een verbond van discipelen en adepten – sinds de oudheid had bestaan, en vanaf het begin duidelijk invloed had gehad in de TS. Bij oprechte onderzoekers had altijd de wens bestaan dichter tot de mahātma's te komen, en in 1883 schreef H.P. Blavatsky een informatief artikel getiteld 'Chela's en leken-chela's', dat het volgende commentaar bevatte:

Eeuwenlang werd de keuze van chela's – afgezien van de erfelijke groep binnen de gompa (tempel) – door de mahātma's van de Himālaya zelf gedaan uit de – in Tibet grote – groep geboren mystici. De enige uitzonderingen werden gemaakt in gevallen van westerlingen zoals Fludd, Thomas Vaughan, Paracelsus, Pico della Mirandola, graaf De Saint-Germain, enz., van wie de natuurlijke affiniteit met deze hemelse wetenschap de op grote afstand levende adepten min of meer ertoe dwong om in persoonlijk contact met hen te komen, en hen in staat stelde een zodanig klein (of groot) deel van de hele waarheid te verkrijgen als in verband met hun maatschappelijke omstandigheden mogelijk was. . . .

Maar sinds de komst van de Theosophical Society, die onder meer de zware taak had om in het denken van Indo-Europese volkeren de sluimerende herinnering aan het bestaan van deze wetenschap en van die hogere menselijke vermogens weer te doen ontwaken, worden bij het selecteren van chela's de regels in één opzicht iets minder streng toegepast. Veel leden van de TS, die door bewijzen uit de praktijk over-

¹⁸ *Op.cit.*, blz. 112.

tuigd waren geraakt van de zojuist genoemde punten, dachten terecht dat als andere mensen vroeger al het doel hadden bereikt, ook zij, indien ze van nature daarvoor geschikt zijn, het zouden kunnen bereiken door hetzelfde pad te volgen, en drongen erop aan als kandidaat te worden aangenomen. En omdat het een ingrijpen in hun karma zou zijn hun de kans te weigeren om tenminste te beginnen, kregen ze die kans, omdat ze zo hardnekkig bleven aandringen. Tot dusver zijn de resultaten verre van bemoedigend geweest, en om deze ongelukkigen de oorzaak van hun mislukking duidelijk te maken, en ook anderen te waarschuwen zich niet overhaast en roekeloos een soortgelijk lot op de hals te halen, werd opdracht gegeven dit artikel te schrijven. Hoewel de genoemde kandidaten van tevoren duidelijk hiertegen werden gewaarschuwd, begonnen ze verkeerd door egoïstische toekomstverwachtingen te koesteren en het verleden uit het oog te verliezen. Ze vergaten dat ze niets hadden gedaan om de zeldzame eer om uitverkozen te worden te verdienen, niets wat rechtvaardigde dat ze zo'n voorrecht konden verwachten; . . .¹⁹

Het daaropvolgende jaar, in 1884, verzochten leden van de London Lodge de mahātma's om een 'innerlijke groep' te vormen, en ze kregen toestemming om dat te doen, maar deze hield geen stand.²⁰ Verder vroeg Judge in 1887 aan H.P. Blavatsky of er niet met esoterische studies kon worden begonnen om tegemoet te komen aan verzoeken die hij had ontvangen. Tegelijk daarmee verzond hij een voorstel voor richtlijnen en formaliteiten, die ze naar goeddunken kon gebruiken. Ze antwoordde dat hij zonder documenten kon beginnen en dat ze kort daarop met iets anders zou komen. In 1888 nodigde ze hem uit naar Londen te komen om haar te helpen de basis voor dit werk te leggen.

Hetzelfde jaar schreef Blavatsky aan Olcott over het plan een Esoterische Sectie te vormen. Omdat er enige moeilijkheden waren met de Isis branch in Parijs, scheepte hij zich op 7 augustus in op het stoomschip Shannon naar Londen om deze en andere zaken met haar te bespreken. Later schreef hij aan Judge dat hij aan boord een brief van KH had ontvangen, de dag vóór ze Brindisi bereikten. Deze brief werpt veel licht op de verhouding van de meesters tot HPB en tot Olcott:

¹⁹ *Supplement to The Theosophist*, juli 1883, blz. 10.

²⁰ Vgl. *H.P. Blavatsky: Collected Writings*, deel 6, blz. 250-4.

Nu je Londen nadert heb ik je weer een paar dingen te zeggen. Je ontvankelijkheid voor indrukken is zo veranderlijk dat ik er in deze kritieke tijd niet helemaal op kan vertrouwen. Je weet natuurlijk dat de zaken zodanig werden samengebracht dat deze reis noodzakelijk werd en dat de inspiratie bij jou om op reis te gaan, en bij de raadsleden om erin toe te stemmen, *van buitenaf* kwam. Leg je gevoelens alle nodige beheersing op, zodat je de juiste stappen kunt doen in deze westerse verwickelingen. Let op je eerste indrukken. Door hierin tekort te schieten ontstaan de fouten die je maakt. Laat geen persoonlijke voorkeur, genegenheid, achterdocht of antipathie je handelen beïnvloeden.

Er zijn zowel in Londen als in Parijs onder de leden misvattingen ontstaan, die de belangen van de beweging in gevaar brengen. Men zal je vertellen dat de hoofdaanstichter van de meeste, zo niet van alle, rustverstoringen HPB is. Dit is niet zo; al heeft haar aanwezigheid in Engeland er natuurlijk mee te maken. Maar het grootste aandeel ligt bij anderen, van wie de serene onbewustheid van eigen tekortkomingen heel opvallend en zeer afkeurenswaard is. Een van de meest waardevolle gevolgen van upāsikā's²¹ opdracht is dat het de mens tot zelfstudie aanzet en blinde onderdanigheid aan personen in hem vernietigt. Neem bijvoorbeeld jezelf. Maar, beste vriend, je verzet tegen haar onfeilbaarheid – zoals je die eens zag – is te ver gegaan en je bent onrechtvaardig tegen haar geweest, waarvoor je, moet ik tot mijn spijt zeggen, samen met anderen zal moeten lijden. Daarnet nog aan dek waren je gedachten over haar duister en zondig, en ik vind dit daarom een geschikt moment om je te waarschuwen.

Probeer *wat je tegenkomt* aan misverstanden weg te nemen door vriendelijke overreding en door een beroep te doen op de gevoelens van loyaliteit aan de zaak van de waarheid, zoal niet aan ons. Laat *al* deze mensen voelen dat we geen gunstelingen hebben, geen genegenheid voor personen, maar alleen voor hun goede daden en voor de mensheid als geheel. We maken echter gebruik van tussenpersonen – de beste die beschikbaar zijn. Al 30 jaar is de voornaamste hiervan de persoonlijkheid die als HPB aan de wereld (maar anders aan ons) bekendstaat. Voor sommigen blijkt ze zonder twijfel onvolmaakt en heel lastig te zijn, niettemin vinden we waarschijnlijk nog in geen jaren een betere – en dit moet de theosofen aan het verstand worden gebracht. Sinds 1885

²¹ Upāsikā, wat 'discipel' betekent, was een naam die door de meesters vaak werd gebruikt voor H.P. Blavatsky.

heb ik geen brief of regel aan wie dan ook in Europa of Amerika geschreven, of laten schrijven, direct of indirect, behalve door haar tussenkomst, en ik heb ook geen mondeling contact gehad *met* of *via* enige derde partij. Theosofen moeten dit vernemen. Later zal je de betekenis van deze verklaring begrijpen, vergeet die dus niet. Omdat ze onveranderlijk trouw is aan ons werk, en daardoor heeft geleden, zullen noch ik noch een van mijn broedercollega's haar in de steek laten of vervangen. Zoals ik al eens eerder opmerkte, is *ondankbaarheid* niet een van onze ondeugden.

Ons contact met jou is rechtstreeks en vindt – met de zeldzame uitzonderingen die je bekend zijn, zoals deze brief – plaats op het astrale gebied, en dat zal door omstandigheden gedwongen zo blijven. Dat het zo zelden plaatsvindt – is volledig je eigen schuld, zoals ik in mijn vorige brief heb verteld.

Om je, gezien je huidige verwarring, te helpen: HPB heeft niets te maken met administratieve details, en moet daarvan vrij worden gehouden, voor zover haar sterke karakter kan worden beteugeld. Maar *je moet iedereen vertellen: met occulte zaken heeft ze alles te maken*. We hebben haar *niet* verlaten; ze is *niet* 'overgeleverd aan chela's'. Ze is *onze directe vertegenwoordigster*. Laat je intuïtieve loyaliteit ten opzichte van haar niet verstoren door je achterdocht en verontwaardiging over 'haar vele dwaasheden'. Bij het regelen van deze Europese aangelegenheden moet je op twee zaken letten – de uiterlijke en administratieve, en de innerlijke en spirituele. Houd samen met je verstandigste collega's de eerste onder je hoede; *laat de tweede aan haar over*. De uitwerking van de praktische details wordt aan jou met je gebruikelijke vindingrijkheid overgelaten. Als zich een geval voordoet dat zij zich mengt in die praktische zaken en wordt dit aan jou ter beoordeling gemeld, dan zeg ik: maak goed onderscheid tussen datgene waarvan de oorsprong en gevolgen niet meer dan exoterisch zijn, en dat wat op het gebied van praktische zaken begint maar de neiging heeft gevolgen voort te brengen op het spirituele gebied. Op het eerste terrein is jouw oordeel het beste, op het tweede het hare.

Je gedachten over *De geheime leer* heb ik ook opgemerkt. Je kunt er zeker van zijn dat wat zij niet op wetenschappelijke of andere boeken heeft *gebaseerd*, door ons werd gegeven of *ingefluisterd*. Elke fout of verkeerde gedachte in het werk van andere theosofen die door haar wordt verbeterd en toegelicht, *werd door mij verbeterd, of in opdracht van mij*. Het is een waardevoller boek dan zijn voorganger, een over-

zicht van occulte waarheden waardoor het nog jarenlang een bron van informatie en instructie zal zijn voor de serieuze onderzoeker. . . .

Voorlopig kun je maar beter met niemand over deze brief spreken – zelfs niet met HPB, tenzij ze er zelf over begint. Als zich daarvoor een gelegenheid voordoet is er nog tijd genoeg. Aan jou is hij slechts als waarschuwing en als leidraad gegeven; aan anderen alleen als waarschuwing, want je mag hem wel met tact gebruiken als dat nodig is.²² – KH

Eind augustus 1888 kwam Olcott in Londen aan waar hij H.P. Blavatsky in slechte gezondheid en met veel werk aantrof. Een paar weken later, op 3 oktober, schreef hij aan Judge dat hij bezig was haar te helpen met *De geheime leer* en *Lucifer* en om orde op zaken te stellen in Parijs – dat hij handelde ‘volgens de richtlijnen’ uit de brief die hij van KH had ontvangen aan boord van de Shannon.

De vorming van de Esoterische Sectie werd door H.S. Olcott, voorzitter van de Raad, bekendgemaakt en door H.P. Blavatsky officieel bevestigd in de oktober- en novembernummers van *Lucifer*, met in de inleidende alinea de veelbetekenende woorden ‘te organiseren volgens het oorspronkelijke plan zoals dat door de *werkelijke* stichters van de TS werd ontworpen’ – wat wijst op HPB’s voortdurende inspanning om de Society weer onder de invloed van de adepten te brengen.²³ Op de in december 1888 in Adyar gehouden conventie merkte Olcott op dat hij als voorzitter alle verantwoordelijkheden, die hij jarenlang samen met de Uitvoerende Raad had uitgeoefend, nu weer op zich nam voor de ‘praktische leiding om de Society vooruit te laten gaan op de gekozen weg van dienstbaarheid’. Zijn taak was, zei hij, om ‘het lichaam in leven te houden waarin de geest huist die men theosofie noemt’, want hij had zichzelf nooit opgeworpen als ‘bevoegd leraar. Dat is de specialiteit van Blavatsky.’ Daarom had hij ‘opdracht gegeven . . . een Esoterische Sectie op te richten onder leiding van haar alleen, als lichaam of groep geheel gescheiden en verschillend van de eigen-

²² *Letters from the Masters of the Wisdom*, eerste reeks, 5de druk, brief 19.

²³ Onvermijdelijk verschenen er in die tijd ‘pseudo-esoterische en occulte verenigingen’, die HPB in haar brief van 1889 ‘onze meest verraderlijke vijanden’ noemt. Ze heeft krachtig tegen deze pseudo-theosofie geprotesteerd; zie *Lucifer*, maart 1889, blz. 1-12.

lijke Society . . .'²⁴ De moeite die Olcott had om de rol van HPB in het theosofisch werk te begrijpen, kwam echter door de oprichting van de Esoterische Sectie ten slotte naar voren, en door zijn onvermogen haar ware positie in te zien kreeg hij twijfels over haar motieven. Hij was bang dat het esoterische werk verdeeldheid binnen de Society zou brengen en de kracht ervan zou ondermijnen.

De Amerikaanse leden wilden echter in zulke grote aantallen lid worden van de Esoterische Sectie dat Judge, bezorgd dat ze het altruïstische doel ervan niet begrepen, dit punt aan Blavatsky voorlegde. In zijn brief van 11 september 1889 bracht dr. A. Keightley haar antwoord over:

Ze zei dat je volkomen gelijk en toch volkomen ongelijk hebt. Het werk wordt gedaan voor de toekomst, voor de volgende eeuw, naar ik van haar begrijp. Ze is zich even goed bewust als jij dat het zonder onderscheid bijeenbrengen van leden in de ES geen zin heeft, maar ze zegt dat het absoluut noodzakelijk is een grote groep te hebben waaruit de mensen zichzelf zullen selecteren en dus moeten zowel TS als ES wijd openstaan om iedereen de kans te geven te bewijzen uit welk hout hij of zij gesneden is. . . .

Hij besluit zijn brief met de volgende aantekening:

HPB zegt dat de meester je brief aan haar gaat beantwoorden.

Nu *De geheime leer* was gepubliceerd en de Esoterische Sectie in Europa en de Verenigde Staten actief was, stortte Blavatsky haar grote energie uit in het werk in het Westen, dat zo snel groeide dat het haast niet te beheersen was, vooral in Amerika. Ze schreef ook *De sleutel tot de theosofie* (1889), een inleiding tot de basisbegrippen, waaraan grote behoefte bestond, om onjuiste ideeën over de Society en de bron van haar leringen recht te zetten. Kort daarop verscheen *De stem van de stilte*, een devotioneel boek bestemd voor serieuze onderzoekers. Ze maakte studiemateriaal gereed voor leden van de ES, voerde een uitgebreide correspondentie, redigeerde *Lucifer* en schreef er regelmatig voor, en leverde artikelen voor een aantal andere theosofische tijdschriften, terwijl de Theosophical Publishing Society, hoofdzakelijk geleid

²⁴ *General Report of the Thirteenth Convention and Anniversary of the Theosophical Society*, Adyar, Madras, 27-29 december 1888, blz. 3-4.

door gravin Wachtmeister en geholpen door Judge in Amerika, haar activiteiten sterk uitbreidde. Ook waren er interviews met H.P. Blavatsky, en zowel openbare als besloten bijeenkomsten waar ze vragen beantwoordde. In de eerste maanden van 1889 werd er een reeks studiebijeenkomsten gehouden over de Stanza's van Dzian uit het eerste deel van *De geheime leer*, en deze werden later geredigeerd en uitgegeven als *Transactions of the Blavatsky Lodge* [*Een toelichting op de geheime leer*].

In augustus van hetzelfde jaar bracht Olcott opnieuw een bezoek aan Europa in de hoop aan de bij de westerse afdelingen groeiende vraag naar meer autonomie bij het organiseren van hun werk te kunnen voldoen. Maandenlang was er in *The Theosophist* en *Lucifer*, evenals in de correspondentie, veel gediscussieerd over de vraag of er een dominerend centraal Hoofdkwartier moest zijn, dat alles zou moeten reglementeren en waartoe alle leden zich zouden wenden als het 'centrum' van het werk, of dat de verschillende sectoren van de Society grotere vrijheid van handelen moesten krijgen. Het verslag van 18 december 1889 van de Algemene Raad van de Britse afdeling vermeldt dat de volgende aanbeveling was gedaan, en dat voorzitter Olcott, die bij de vergadering aanwezig was, zijn bereidheid te kennen had gegeven om 'Blavatsky en de raad die hij zou benoemen om haar te helpen de vereiste volmacht' te verlenen.

Als gevolg van de grote afstand tussen de Britse afdeling en het Hoofdkwartier wordt het raadzaam geacht dat H.P. Blavatsky, bijgestaan door een raad die door kol. Olcott wordt benoemd, gemachtigd is onverwachte problemen die zich kunnen voordoen en eigenlijk naar de voorzitter zouden moeten worden verwezen, af te handelen, omdat het oponthoud, veroorzaakt door de tijd die onvermijdelijk verstrijkt voor men antwoord uit India kan krijgen, voor de afdeling ernstige en zelfs rampzalige gevolgen zou kunnen hebben. . . .²⁵

De verhouding van de voorzitter-stichter tot de loges en leden in Groot-Brittannië en op het vasteland van Europa bleef echter ook maanden later nog gereserveerd. En op verzoek van 'de actieve loges in Europa en . . . de grote meerderheid van de niet bij een loge aangesloten

²⁵ *Supplement to The Theosophist*, maart 1890, blz. cvii.

leden' beëindigde Blavatsky met tegenzin de situatie waarin ze niet bij het bestuur van TS-zaken betrokken was, en aanvaardde de rechtstreekse verantwoordelijkheid voor het werk in Europa. In het juli-nummer van 1890 van *Lucifer* verscheen de volgende mededeling:

KENNISGEVING

GEHOORGEVEND AAN DE BIJNA UNANIEME UITSPRAAK VAN DE LEDEN VAN DE THEOSOPHICAL SOCIETY IN EUROPA, AANVAARD IK, H.P. BLAVATSKY, GRONDLEGGER EN MEDEOPRICHTER VAN DE THEOSOPHICAL SOCIETY, DE FUNCTIE VAN VOORZITTER VOOR HEEL EUROPA; UIT HOOFDE VAN DEZE FUNCTIE VERKLAAR IK DAT HET HOOFDKWARTIER VAN DE THEOSOPHICAL SOCIETY IN LONDEN, WAAR IK VERBLIJF, VOORTAAN HET HOOFDKWARTIER ZAL ZIJN VOOR DE AFHANDELING VAN ALLE OFFICIËLE ZAKEN VAN DE THEOSOPHICAL SOCIETY IN EUROPA.

H.P. BLAVATSKY

Laat niemand denken dat deze hervorming hoe dan ook duidt op een scheiding van mijn collega in Adyar, of zelfs maar op het in enige zin ondergraven van zijn gezag. Kol. H.S. Olcott blijft, als tevoren, de voorzitter-stichter van de Theosophical Society *voor de hele wereld*. Maar het is hem onmogelijk gebleken om op zo'n grote afstand de lopende bestuurskwesties van de Theosophical Society goed te beoordelen. . . .

Olcott vond dat de Europese afdeling 'niet volgens de regels was gevormd', zoals hij later aan Judge schreef. Om de zaak te legaliseren liet hij daarom op 9 juli 1890 een officiële opdracht uitgaan met het verzoek tot oprichting van een Europese afdeling waarvan H.P. Blavatsky 'de volledige leiding' kreeg. De nieuwe afdeling kreeg dezelfde autonomie als de Amerikaanse afdeling.²⁶

Inmiddels maakten Judge en zijn weinige helpers op het afdelingshoofdkwartier lange dagen met de TS- en ES-correspondentie, het uitgeven van boeken, brochures en verhandelingen, naast het uitbrengen van zijn maandelijks tijdschrift *The Path*. In 1889 werd er een drukpers aangeschaft door theosofen uit New York en Chicago en draaiende gehouden door de Amerikaanse leden. Met deze hulp werd het publi-

²⁶ *Supplement to The Theosophist*, augustus 1890, blz. 9.

catieprogramma flink uitgebreid. Om branches en ongebonden leden te helpen werden verschillende kleine tijdschriften verspreid: *The Theosophical Forum*, waarin Judge en verschillende andere studerende vragen beantwoordden; *Department of Branch Work*, dat de tekst van lezingen die overal in het land op branch-bijeenkomsten waren gehouden, verspreidde; en later de reeks *Oriental Department Papers*, waarin vertalingen uit de Sanskrietliteratuur werden uitgegeven. Daarnaast verscheen *Yoga aforismen* door Patañjali met een inleiding van W.Q. Judge, in 1890 gevolgd door *Echoes uit het Oosten*, de *Bhagavad Gītā* en *Brieven die me hebben geholpen* (deel 1). Wegens het succes van hun uitgeverij werd er een grotere drukpers aangeschaft en naar Londen gestuurd. Een lid uit New York, James M. Pryse, ging mee om hem te bedienen.

In haar laatste jaren waren er veel toegewijde theosofen die HPB steunden, maar niemand was zo ontvankelijk voor het innerlijke aspect van haar werk als William Q. Judge. Hij scheen aan te voelen wat nodig was voor het werk dat ze zo verschrikkelijk graag wilde voltooien, en haar op verschillende manieren de middelen te verschaffen om het uit te voeren. We hoeven ons niet te verbazen over zijn inzicht en toewijding gezien haar brieven aan hem in deze jaren, waaruit we de volgende selectie maken. Op 3 oktober 1886 schreef ze hem:

Het probleem bij jou is *dat je de grote verandering niet kent* die zich enkele jaren geleden in jou heeft voltrokken. Bij anderen is soms hun *astrale lichaam* veranderd en vervangen door dat van adepten (en van elementaren) en zij beïnvloeden de *uiterlijke* en de *hogere* mens. Bij jou is de *nirmāṇakāya* en niet het 'astrale' met jouw astrale versmolten. Vandaar de duale natuur en de strijd.

Het jaar daarop ontving Judge een telegram van HPB, gedateerd Londen, 12 augustus 1887, met de volgende inhoud: 'MEESTER STELT VOOR DAT JE ZOALS IK SECRETARIS VOOR HET LEVEN WORDT, ALS JE BEREID BENT TOT OFFERS ZAL HIJ HELPEN. [*getekend*] UPĀSIKĀ.' Judge heeft op het telegram geschreven: 'Antwoord – Bereid. Wat is de aard van de offers, secretaris hier of waar en wanneer.'

Op 23 oktober 1889, ongeveer een jaar na de oprichting van de Esoterische Sectie, schreef HPB aan Judge:

De Esoterische Sectie en het leven ervan in de V.S. hangen ervan af of WQJ haar vertegenwoordiger blijft, en blijft wat hij nu is. De dag dat WQJ ontslag neemt, zal HPB voor de Amerikanen feitelijk dood zijn. WQJ is het antaskaraṇa [de verbindende schakel] tussen de twee manas(sen) [denkwerelden], het Amerikaanse denken en de Indiase esoterische kennis – of beter gezegd die van de andere kant van de Himālaya. DIXI.

HPB ∴.

P.S. WQJ zou *dit* moeten laten zien en op de geest inprenten *van iederen voor wie het van belang kan zijn*. – HPB.

In deze laatste jaren van H.P. Blavatsky's leven kwam de voor de wereld zo belangrijke stroom van kennis. De theosofie was niet oosters of westers, maar eerder een herformulering van de eeuwige overlevering, de bron van wijsheid. Voor het oosterse denken waren deze begrippen niet nieuw, maar er bestond hoop dat in het slapende Azië alle volkeren, ongeacht kaste of geslacht, zich weer bewust zouden worden van de religieuze vrijheid van het individu. Voor het Westen, een land van materialisme in wetenschap en theologie dat aan hen die naar spirituele waarden zochten weinig te bieden had en geen deugdelijke verklaring voor paranormale verschijnselen had, was ze echter een nieuwe openbaring.

Door het verstrijken van de tijd wordt het verband van de dingen beter zichtbaar, en nu, ruim een eeuw later, kunnen we ons tot op zekere hoogte de relatie voorstellen van H.P. Blavatsky tot de Theosophical Society, en haar krachtsinspanning om te voorkomen dat ook zij een organisatie zou worden buiten de invloed van haar leraren. We begrijpen ook waarom ze op deze manier aan de Amerikaanse leden heeft geschreven en eer aan William Q. Judge heeft bewezen, als iemand die haar werkelijke plaats begreep, en ook de diepere betekenis van het theosofische doel: het scheppen van een voertuig door middel waarvan de spirituele vitaliteit en ideeën zouden binnenstromen die voor de verheffing van de mensheid nodig zijn, niet alleen in haar tijd en de komende eeuw, maar in de hele voor ons liggende messiaanse cyclus. Hiervoor heeft ze haar leven gegeven.

Index

- Adepten 10, 16, 29, 65, 71, 73-4, 78, 82; zie ook meester(s)
- Adhémar, gravin d' 31
- Adyar 19, 39, 63vn, 65-7, 69, 73-4, 78-9, 81
- Afgescheidenheid 30
- Allahabad 64
- Altruïsme, altruïstisch 9, 15, 26, 28, 30, 41, 46, 79
- Amerika (Verenigde Staten) 13, 19, 26, 39, 55, 69, 77
- Amerikaanse afdeling 17, 26, 59-62, 72-4, 80-1
- Amerikaanse Raad van Beheer 62vn, 72
- Antaskaraṇa 83
- Ārya-Samāj van Āryāvarta 63
- Bellamy, Edward 41vn
- Benjamin 69
- Besant, Annie 38, 47, 50, 55
- Bhagavad-Gītā* 82
- Bibliotheek (Adyar) 73
- Blavatsky, H.P.
Amerikaans staatsburger 19, 45
boeken geschreven door 79
corresponderend secretaris 60vn, 68
- Coulomb affaire en 65, 67-8
- Esoterische Sectie en 75, 78-9
- gedachten over verlaten van India 68
- in Amerika 59-60
- in Europa 69-72, 79-81
- in India 61-5
- Judge en 80, 82-3
- Miracle-Club en 14-15vn
- tussenpersoon van adepten 76
- verschil van inzicht met Olcott 66-9, 71-2
- werk weer richten op oorspronkelijke doeleinden 71-2, 74
- Blavatsky Lodge 39, 80
- Boeddhisme 25, 64, 65
- Bombay 63vn
- Boston, schandalen van 32
- Bouton, J.W. 62vn
- Branches 15, 27-8, 32, 40-1, 46, 61; zie ook Isis branch
- Brieven die me hebben geholpen* (W.Q. Judge) 82
- Broederschap 8, 15, 17, 27, 46, 61
- Grote Ideale 17
- universele 28, 30, 32, 38, 40-2, 64

- Buck, dr. 31
- Burrows, Herbert 38
- Centrum, ieder mens een 14
- Ceylon (Sri Lanka) 63-5
- Charlatans 32
- Chela's 74, 77
selectie van 74
- 'Chela's en leken-chela's' (H.P. Blavatsky) 74
- Christendom 25, 30
- Christian College Magazine, The* 65-6
- Christian Science 40
- Collins, Mabel (Mabel Cook) 17, 70
- Cook, Mabel; zie Collins, Mabel
- Corson, prof. Hiram 60
- Coues, dr. Elliott 28, 61-2
- Coulomb, heer en mevr. 65, 67-8
- Curtis 61
- Cyclus
eindigend in 1897-8, 45
messiaanse 83
nieuwe 13, 40-1, 45
- Daly, Bowles 39
- Department of Branch Work* 82
- Dieren, wreedheid tegenover 18
- Dierlijke, het 16
- Djual Kul 69
- Dodenverering 16, 28
- Doubleday, generaal Abner 61-3
- Dronkenschap 18
- Drukpers 81
- Dzyan, Stanza's van 80
- Echoes uit het Oosten* (W.Q. Judge) 82
- Eenheid, eensgezindheid 27, 31-2, 37, 40, 46-7
- Eenstemmigheid 40
- Egoïsme 9, 16, 41
- Elberfeld (Duitsland) 68
- Engeland 17-19, 26, 38-9, 45, 47, 65
HPB verhuist naar 70-1
- Engelse afdeling 31, 47, 74, 80
- Engels-Indiase gemeenschap 63
- Esoteric Buddhism* (A.P. Sinnett) 65
- Esoterische School 74
- Esoterische Sectie 31, 39, 75, 83
oprichting van 78-9
- Ethiek 26, 42, 60
- Europa 46, 66, 68-9, 77, 79
- Europese afdeling 47, 55, 74, 81
- Fawcett, E.D. 39
- Fenomenalisme 14-16
- Fludd 74
- Gebedsgenezing 40
- Geheime leer, De* (H.P. Blavatsky) 18-19, 66, 69-71, 77-80
- Genezing 40
- Genii of Nations, Knowledge(s), and Religion(s) (G.N.K.R.) 29
- Hartmann, dr. Franz 68
- Helderziendheid 29

- Hermetic Brotherhood of Luxor
 (H.B. of L.) 29vn
 Hodgson, Richard 67
 Hoofdkwartier, beslissing over
 centraal 80
 Huichelarij 16
 Hume, A.O. 64
 Hypnose 28

 Ierland 39
 IJdelheid 46
 India 19, 25, 39, 46, 60, 62-3, 66,
 68
 Isis branch (Parijs) 75
Isis ontsluierd (H.P. Blavatsky)
 19, 60, 69

 Japan 25-6
 Jezus 32
 Judge, William Quan 13, 17,
 36-7, 55, 60-2, 69, 75, 78-83
 in Adyar 66
 verschil van inzicht met H.S.
 Olcott 72-3

 Karma 26, 30, 33, 42, 75
 Keightley, Archibald 70, 74, 79
 Keightley, Bertram 37, 70
 KH, meester 64
 zienswijze over *De geheime*
 leer 77-8
 zienswijze over TS 76-7
 Kingsford, dr. Anna 65
 Krachten, paranormale en
 occulte 40

 Literatuur, verspreiding van 17
 Loges 17, 31; zie ook Blavatsky
 Lodge, London Lodge
 Londen 38, 81-2
 London Lodge 65, 69-71, 75
Looking Backward, 2000-1887
 (E. Bellamy) 41vn
Lotus, Le 31
Lucifer 17, 31, 38, 50, 71, 78-81

 M, meester 64
 Magie 28-9; zie ook zwarte
 magie
 Mahātma's; zie meester(s)
 Mānasische ontwikkeling en
 paranormale vermogens 47
 Materialisatie van geest 16
 Materialisme 16, 27, 32, 50-1,
 60, 83
 Maynard 61
 Mead, G.R.S. 29vn
 Mediums 15vn, 28, 67
 Meester(s), mahātma's 9, 30, 40,
 65-6, 68, 74-6, 79, 82
 geciteerd 32-3, 76-8
 Mensheid, helpen van 14, 18, 33,
 39, 42
 Menslievendheid 16-18
 Mesmerisme 28
 Metafysische genezing 40
 Mind cure 40
 Miracle-Club 14&vn

 Nationalist Movement 41&vn
 New York 25, 60, 72-3
 branch 61

- Nirmānakāya 82
- Occultisme, occultisten 16, 29
Occult World, The (A.P. Sinnett) 65
- Olcott, Henry S. 14vn, 19, 26, 31, 39, 78-81
 bestuur van TS en 76-7
 betrekking van, met adepten 77
 Coulomb affaire en 65-7
 in Amerika 59-61
 in Azië 62-4
 ontmoet Sinnett 64
 verschil van inzicht met Blavatsky en 71-2, 75-7
 verschil van inzicht met Judge en 72-3
- Onderras 40, 47
- Oostende, België 70
- Oriental Department Papers* 82
- Orthodoxie 15
- Parabel (van bos takken) 46
- Paracelsus 74
- Paranormale krachten 40
 onderzoek 28
 vermogens 8-9, 47, 64
 verschijnselen 14, 16, 27, 67, 83
- Parijs 59, 75-6, 78
- Patañjali 82
- Path, The* 16, 31, 73, 81
- Paulus 30
- Pehio [Pei Ho] s.s., brief 68
- Persoonlijkheid 32
- Pico della Mirandola 74
Pioneer, The 64
- Politiek 18
- Powell 39
- Prāṇa 41
- Pryse, James M. 82
- Raad van Beheer (Adyar) 66
- Reïncarnatie 42
Revue Théosophique, La 31
- Row, Subba 69
- Rozenkruisers 29
- Saamhorigheid 27, 31-2, 40
- Saint-Germain, graaf De 74
- Sanskriet 63, 82
- Saraswati, Swami Dayānanda 63
- Sekten 15, 30
- Shannon stoomschip, brief 75-7
- Simla 64
- Sinnett, A.P. 64-5
Sleutel tot de, De (H.P. Blavatsky) 79
- Society for Psychical Research 17, 67
 Western 28
- Solidariteit 14, 27, 31, 39
- Spiritisten 28
- Spiritistische beweging 59
 tijdschriften 14
- Spirituele ontwikkeling en paranormale vermogens 47
- Stem van de stilte, De* 79
- Stichters van TS 17, 39
 werkelijke 29, 78

- Theologie 60
- Theosofie 14-18
 - praktische toepassing van 42
- Theosophical Forum, The* 82
- Theosophical Publishing Society (T.P.S.) 17, 31, 79-80
- Theosophical Society
 - adepten en 16, 40, 59, 64-5, 68, 71, 74-5, 77-8
 - Adyar en westerse afdelingen van 72-3
 - autonomie in afdeling van 17, 72-3, 80
 - doelstellingen van 60, 64
 - functie van 16-18
 - groei van afdelingen van 17, 25-6, 31, 37-9, 45, 63, 70, 72-3, 79-80
 - in het Westen 13-14, 19, 37-9, 69, 72-4, 79, 83
 - opgericht 25, 59
 - toestand van 29-32, 71-7, 79-81, 83
 - zienswijze van adepten op 71
- Theosophist, The* 62, 69, 80
- Toelichting op de geheime leer, Een* 80
- Transactions of the Blavatsky Lodge* 80
- Trots 46
- Upāsikā 76&vn, 82
- Vaughan, Thomas 74
- Verdeeldheid 46, 79
- Verenigd Koninkrijk; zie Engelse afdeling, Engeland
- Verenigde Staten; zie Amerika
- Verschijselen, paranormale 14, 27-9, 64-5
- Vijanden 27, 29, 31-2, 46, 65
- Vooroordeel 17, 19, 27, 31-2
- Vrouw, onrecht tegenover 18
- Wachtmeister, gravin 17, 69-70, 80
- Weisse 61
- Wetenschap 60
- Wijsheid-religie 29
- Wilder, dr. Alexander 60-2
- Wortelras 47
- Würzburg, Duitsland 69-70
- Yoga Aforismen (Patañjali)* 82
- Zendelingen 63, 65-6, 68
- Zwarte magie 28, 41

